

Perla

knihnica slovenských dievčat

Sväzok

Rediguje Jozef M. Prídavok

Šiesty smysel

Margaret Sutton Bircoe

P36 5716

Šiesty smysel

Z anglickej pôvodiny preložila

Elena Gessayová - Brestenská

V Trnave.

Tlačou Fr. Urbánka a spol.

948/38

SDY268
T

»Elenka, neber si to tak k srdcu! Veď, dieťa drahé, na to si už bola pripravená; mohlo to byť oveľa horšie.«

»Horšie? Ó, mama, toto je najhoršie!«

»Nie, nie, dcérka moja, nie! Ty nie si matkou, ináč by si hneď vycítila, čo myslím. Ostatných šesť mesiacov neistoty ma temer do zúfalstva vohnalo. Teraz, keď vieme, že je mŕtvy, trpíme len my; keby žil, Boh zná, čo všetko by musel vytrpieť.«

Elenka zdvihla hlavu s matkinho lona a sotierala si slzy. Vzдорovite sa zatriasla.

»Mama, ja nemôžem chápať veci tak, ako ty. Ty pripúšťaš iba dve možnosti: Jurko alebo je hrozne dokaličený, alebo mŕtvy. Ja si ho zasa ináč neviem predstaviť ako živého a zdravého, a takého silného a vysokého a vrelo nás milujúceho.«

»Prestaň, prestaň, dieťa moje!« ostro zvolala mať a hneď sa pustila do usedavého plaču. »Nevydržím to. Nechaj ma znášať svoj bôľ vlastným spôsobom.«

Znova sa objaly a mladé ústa, ktoré tak nemilosrdne premohly matkinu ťažko vydobytú filozofiu, sypaly kajúcne bozky.

»Myslíš«, šepkala Elenka tichým hlasom, »že bolelo by ťa priveľmi, keby si mi teraz povedala viac?«

»Rada by som«, prosto odpovedala pani Duaino-

vá. »Vždy sa mi uľaví, keď si o veciach pohovoríme. Ten mladík bol veľmi láskavý. Povedal, že by nás bol prv navštívil, ale sám bol ranený v bitke pri Gettysburgu — ani nie o hodinu neskoršie, čo nechal nášho chlapca mŕtveho na bojišti — a v nemocnici ležal dlho chorý. A potom — veď ani nevedel, že nemáme zvesti o Jurkovi. Bola to číra náhoda: jeho dobré srdce, láska k nebohému druhovi priviedly ho k nám. Myslel si, že, azda, rady by sme vedieť Jurkove ostatné slová. Videl, ako posledný dych opúšťal jeho ústa; na jeho kolenách spočívala Jurkova hlava, keď sa odoberal na večnosť — tak, ako tvoja, Elenka, spočíva teraz na mojich.«

»Ó, mama!« zastenalo dievča, mimovoľne protestujúc.

»Nepoviem ti viac, drahá, ak ťa to zarmucuje. Ja som radšej vypočula všetko, hoci zprvu sa mi videlo, ako i tebe teraz, že to neznesiem.«

»Nehovor mi viac, mama — azda neskoršie. Len ešte jedno: ktoré boly jeho ostatné slová?«

»O nás, dieťa: ‚Mama — Elenka — láska moja.‘ Toto prišiel nám povedať jeho kamarát.«

Matkine pery sa chvely, keď opakovala tie slová, ale nezaplakala. Elenka nemohla sa ovládať, horko nariekala.

»Ó, Jurko! Drahý, náš najdrahší Jurko! Na mňa si sa tiež rozpomenul — nám si zaslal svoju lásku.«

Pani Duainová položila ruku na sklonenú hlavu dcérinu a tíšila ju.

»Mám ti ešte niečo povedať, niečo, čo by ťa malo uspokojiť. Mňa to uspokojilo«, dodala tíško. »Tie ostatné slová neboly určené iba tebe a mne. Zdá sa, že boly ony pre nás len odkazom; i jeho posol bol toho mienenia; Elenka, Jurko nemyslel iba tvoje a moje meno a svoju lásku k nám. Tie ostatné dve slová ‚moja láska‘, neboly ako odkaz pre nás, ony jemu predstavovaly meno. Zanechal nám pozostalosť.«

Elenka, sediac na zemi pri materiných nohách, zdvihla hlavu a, odhrnúc si vlasy s uslzenej tvári, zadivene pozerala na mať.

»Čosi veľmi neobyčajného a veľmi krásneho sa stalo. Ztratila som syna a v tú istú hodinu našla som dcéru. Vedela si, že Jurko bol zaslúbený?«

Elenka neodpovedaia slovami. Nehybne počúvala ďalej, čo dokazovalo, že nevedela.

»Áno, je to pravda, drahunká; ona sama mi to práve povedala. Prišla k nám na formálnu návštevu — hoci divné je si len predstaviť jej formálnu návštevu teraz; zaviedli ju do tejto izby práve, keď Jurkov kamarát odišiel. Bola som žiaľom celkom premožená. Ty si bola preč a ja som potrebovala niekoho. Úbohé dieťa! Veď ona sama potrebovala pomoci. A tu ja, stará slepaňa, plakala som, fikala a vyblabotala pred ňou zvesť o svojom nešťastí. Možno, nebola by som prestala ani neviem kedy, keby niečo v jej hlase nebolo ma prinútilo náhle pozrieť hore a vtedy videla som jej biednu tvár; ale i z hlasu som vycítila dosť. Pamätáš sa na roz-

právku o starom priateľovi, ktorý, keď oznamoval vdove, že jej manžel zahynul, napísal len tri slová — ‚Ó, drahá pani!‘ Tá rozprávka sa ma vždy tak dotkla! I to úbohé dieťa povedalo: ‚Ó, pani Duainová!‘ — a znelo to ako výkrik mučeného.»

Elenka dychtivo chytila matku za ruky — toľko záviselo od jedinkého slova, od mena.

»Ale, mama, veď si mi nepovedala — ani raz si nepovedala —«

»Ticho!« náhle zašepla pani Duainová, »ona je tu. Nazdávala si sa, že by som sa mohla s ňou tak chytro rozlúčiť? Nože, Elenka, nedaj na sebe znať, že som ti niečo povedala. Je to vážne, pamätaj.«

Mohla radšej upozorniť meniace sa vetry. Každá črta výraznej tvári tak dcérinej, ako i matkinej vždy prezrádzala všetko. Keď Elenka obrátila sa s napnutou zvedavosťou k otvárajúcim sa dverám, dievča, zjavivšie sa na prahu, potrebovalo hodiť iba jediný pohľad na ňu, potom zastalo, uľahujúc sa za záclonu a bez dychu vykričilo hlasom, plným výčitky:

»Ó, pani Duainová, sľúbili ste, že nepoviete nikomu!«

Pani Duainová sa ponáhľala k nej, ale nedošla skôr, ako Elenka. Mladé dievča z vlastného popudu hybko skočilo k dverám a objalo protiviacu sa postavu, ako by poletujúcu na okraji ich rodinného života. Vtiahla ju do izby veľkým a láskavým pohybom svojich silných mladých rúk, ktoré zdaly

sa hovorí, že toto je iba symbolom toho, čo robí i jej srdce.

»Nie je to mamičkinou vinou, že mi to povedala. Nebolo by bývalo kruté mi to nepovedať? Budem ňa tak vrúcne milovať! I ty ma budeš milovať, pravda, Ann-Annita?« Zastavila sa trošku pri mene a v zmätku, so slzami v očiach, sa usmiala. — »Tak sa voláš, pravda? Zdá sa byť smiešnym, že nie som celkom istá, ale nepoznala som ňa tak veľmi dobre — hoci som ňa vždy mala rada; a budeš ma i ty milovať?«

Annita Andrewsová — lebo tak sa menovala — túžobne, bez slova pozrela s dcéry na matku; napokon jej oči spočinuly na žiadostivej mladej tvári, tishnúcej sa k nej. Na pohľad sa veľmi lišila od matky i dcéry, ktoré mali bystré, nepravidelné črty a živé tvári. Nikdy nebolo by sa mohlo narodiť v Duainovskej rodine dievča s takou jemne pravidelnou a do seba tak uzavretou tvárou. Mala síce krásu črt a istý pôvab rozdielnosti farieb, lebo jej hnedé oči boly čisté a nežné, obrys tvári krásny a jemne modelovaný, čelo pod plavými vlasmi foremné a nevelké; no jednako chýbalo jej čosi, čo sa vrúcne žiadalo. Jej tvár bola nezaujímavá, vonkoncom neznajúca zmeny a pôvabu výrazu. Nemala nijakého dôkazu tej rozkošnej chápavosti a vyjadrenia, ktoré i tú najvšednejšiu tvár urobia ženskou a príťažlivou. Tu a tam sa túžba objavila v hnedých očiach, priveľmi plytkých, niekedy trošku dojímavovo spustily sa pery — to boly jediné známky

výrazu v črtách, ktoré mohly byť veľmi utešené, keby boly len trošku menej zapečatené. Toto bolo dievča, ktoré sa márne usilovalo odpovedať na prudké privítanie Elenky Duainovej, márne hľadalo hlas, ktorý, ako sa zdalo, nemohlo prinútiť, aby ju poslúchol. Dva razy chcela odpovedať, ale slová jej zamrely na ústach; napokon hodila vyčítavý, prosebný pohľad k pani Duainovej a odvrátila sa, zakryjúc si tvár rukami.

»Polakala si ju, drahunká. Nechaj ju mne«, povedala pani Duainová so súcitom; no Elenke s pohnutím v srdci sa pozdávalo, že cíti ako dievča, ktoré ešte vždy držala v náručí, vinie sa k nej, hoci temer nebadateľne, a pritiahla ju tesnejšie k sebe. Aby objala pani Duainová jednu, musela objať obe; ale toho boly jej materinské ramená schopné.

»Som starou klebetnou babou, drahé dieťa«, povedala. »Musíš mi odpustiť, Annita. Ale vidíš, Elenka práve vtedy vošla, keď si mi to povedala, a tak mi bolo, že musím jej to oznámiť. Keby si mi nebola práve vtedy povedala —«

Zatíchla s usúdením, že za iných okolností bola by iste žiarlivo strážila onú tajnosť, čo v bezpochybne i verila, no jednako bolo to ďaleko od pravdy, lebo pani Duainová sa nemýlila, keď opísala seba ako klebetnú babu. Jej súcit bol veľmi sladký, úprimný a preto nikto, čo za akú cenu, nechcel ho utrať; a tak sa jej priatelia zdôverovali, hoci vo chvíli najsvätejšej dôvery vedeli, že prv, alebo neskoršie odmenou im bude vyzradenie, a to vyzra-

denie také naivné a neodvratné, že nikto nemohol sa veľmi žalovať. Ani Annita sa teraz neponosovala, až na ten prvý vyčítavý pohľad.

»Moje dve dcéry!« s citom povedala pani Duainová a pritiahla ich hlavy na svoje plecia.

»Pravdaže ťa milujem, lebo si čiastkou Jurka«, šepkala Elenka ponad matkine prsia: »Keby nás tak Jurko teraz videl!«

»Vidí nás!« vrelo zvolala pani Duainová a pozrela hore, »on nás vidí!«

Slzy husto padaly s jej očí na tvár dievčaťa, ktoré tak vrúcne objímala z lásky k synovi; a keď padaly, Annita s ťažkým a namáhavým dychom pozrela na ňu a prehovorila akoby v smrteľných mukách úsilia:

»Nemôžem, nemôžem to zniesť. Nemôžem —«

»No a čože si to my myslíme?« vykrikla pani Duainová. »To sa rozumie, že je to priveľa pre ňu.« So zvyklou rýchlosťou pohybu odtisla Elenku od seba a prešla rukou po chvejúcej sa tvári novej dcéry, upokojivo privierajúc jej viečka. »Odpochň si, moje drahé dieťa. Prestaň myslieť na chvíľku. Nie, nehovor teraz.« Jemným materinským dotknutím umlčala trasúce sa pery. Tvár dievčaťa ťažko klesla na jej plecia. »Elenka!« zrazu vykrikla pani Duainová, »poď chytro! Zamdlela. Pomôž mi ju dať na diván. Ó, úbohé, úbohé dieťa!«

Keby Annita Andrewsová bola bývala schopná vymyslieť si úmyselný plán, ako sa najchytrejšie vkradnúť do srdca Jurkovej matky a sestry, nebola

by mohla prísť na prefíkanejšiu a účinnejšiu spôsob, ako práve táto jej nepredstieraná slabosť. Zamdle-
nie zdalo sa hneď rozlíšiť jej žiaľ od ich a ustáľil
ho za niečo neobyčajne svätého. Pani Duainová ve-
dela, že má ešte jedno dieťa, a Elenka, že má ešte
matku; ale obe vedely, že Annita Andrewsová má
z domova a rodinného života iba izbicu v tetkinom
dome — v domácnosti, dovŕšenej po rodinnej a zá-
ujmovej stránke dávno pred jej príchodom. Z akého-
si nejasného materinského citu pani Duainová často
ľutovala to plaché, tiché dievča, hoci jej ľútosť ni-
kdy nedošla tak ďaleko, aby dosiahla bodu záujmu.
Vždy sa jej pozdávalo, že Annite Andrewsovej chý-
ba miesto a pozadie, ktoré by bola zdedila a ktoré
si sama nemohla vy dobyť. Niečo o tom s výjavmi
súcitú spomenula teraz Elenke ponad Annitinu bez-
vedomú postavu a Elenka premýšľala o tom vše-
tkom, keď sedela pri diváni, jemne trúc Annitine
ruky a dávajúc jej také domáce pomôcky, aké po-
núkala zkusenosť jej matky. Privolaný lekár ne-
zmenil spôsob liečenia a ustáľil záchvat za neškod-
ný. Veď začínal sa už i rozplývať. Elenke sa zdalo,
že vidí, ako mdloba roztrháva sa pod ich úsilím,
sta tichá voda, keď spadne do nej kameň. Znamky
povedomia utvorily a rozpadly sa a zasa sa utvo-
rily na bielej tvári v kruhoch vždy širších a šir-
ších. Napokon zachvely sa viečka a pery sa pohly.

»Spadla?« spýtal sa lekár, ktorý bol starým pria-
teľom rodiny. »Spadla, či zastihol ju nejaký úder?«

Pani Duainová prisvedčila: »Veľmi ťažký úder

to bol. Drahý priateľ môj, práve sme dostaly nepochybnú zvesť o smrti môjho syna.«

Lekár zabudol na svoju pacientku a chytro zdvihol hlavu. »Konečne! Toho sme sa všetci obávali. No, nejaká zvesť je lepšia, ako nijaká, drahá pani, verte mi. Tak naozaj odobral sa na večnosť... a len včera večer sme rozprávali o ňom.«

»Kde?« spýtala sa pani Duainová s tou túžbou počuť pochvalu o mŕtvych, ktorá zjavuje sa u všetkých, utrpevších ztratu smrťou. Je to naša jediná biedna nádej na ich pozemskú nesmrteľnosť. Starý priateľ pochopil a vyhovel materinej žiadosti.

»Na malom večierku, v spoločnosti priateľov. Škoda, že ste tam nemohli byť, ale dámy neboli prítomné. Ktosi náhodou spomenul meno vášho syna a zrazu ostalo všetko ticho. Potom niekto iný nahlas povedal: ‚Ako si každý uctí toho človeka!‘ Sedel som pri hostiteľovi. Keď vstával, videl som, že sa mu oči zarosily slzami. ‚J u r k o D u a i n’ iba toľko povedal. Všetci sme vstali a bez slova pripili na jeho pamäť. Nikomu sa nechcelo hovoriť. Taký to bol človek. Syn, ktorý, veru, chýba, priateľ, ktorého oplakávajú. Mám rozumieť, že tu moja pacientka —« Zamĺkol.

»Áno«, povedala pani Duainová, kľčovite plačúc a utierajúc si oči. »Ó, áno, úbohé dieťa! Keby bol žil, bola by bývala jeho ženou.«

»Ozaj úbohé dieťa!« povedal lekár s viac ako súcitom z povolania.

»Ticho!« zrazu zvolala Elenka; »počuje nás. Zdá sa mi, že vás po celý čas počúvala.«

Videla, že sa ostatný kruh mdloby rozpadol. Do tvári Annitinej vstupovala červeň; deva otvorila oči a pozrela na nich. Lekár nežne pristúpil k nej, ale pacientka sa prudko odvrátila od jeho súciteľného pohľadu a zasa zavrela oči. Lekár splnil jej zrejmé želanie.

»Pulz je silnejší«, povedal pani Duainovej. »Bude jej teraz lepšie, lenže by som radil úplný pokoj aspoň na týždeň. Bol to silný otras. Škoda, že jej tetkin dom nie je menej veselý — menej mladých ľudí keby bolo v ňom. Ten dom je všetkým, iba nie tichým domovom.«

»O koľko tichším by bol náš!« chytro povedala pani Duainová — »sme len my dve: Elenka a ja — a okrem toho náš dom je teraz v smútku.«

»Aha!« povedal lekár, vychýliac sa z izby i z rozhovoru. »Rozumiem. Vidím, že vo vašich rukách je istejšia, ako v mojich. Moja drahá pani Duainová, ste ešte vždy dobrou matkou svojho syna.«

Pani Duainová si sadla k divánu naproti Elenke. »Počula si, drahunká«, povedala tichým hlasom; »pravda, ostaneš u nás nejaký čas, aby sme ňu mohli opatrovať?«

Annita pozrela na ňu sta omráčená. Usilovala sa sadnúť si na diváni. »Vy mňa opatrovať?« opakovala. »Ó, áno, áno, ale ostať tu nemôžem. Nemôžem.«

I slová i spôsob ich vyslovenia prezrádzaly horúčkovoé zúfalstvo.

»Prečo nie?« chláholiac spýtala sa pani Duainová. »Nože, dieťa, buď rozumná. Si chorá, ale nie natoľko, aby som ti nemohla povedať niekoľko úprimných slov. I ty vieš i my všetci vieme, že dom tvojej tetky nie je pravým domovom pre teba. Slovom, nie je to domov ani pre nich samých. Vždy sa mi vidí, že nedajú si na tom záležať, aby sa vzájomne poznali, aby sa vzájomne milovali a aby to i ukázali. U Elenky a u mňa preukazovanie lásky je niečo také prirodzené, ako dýchanie alebo žitie. Ó, áno, ja viem, oni sú láskaví k tebe, ale — povedz, je to tak, ako u nás?« Zohla sa k dievčaťu a vzala ho do náručia.

»Neodopri nám«, s druhej strany prosila zasa Elenka. »Neodopri, drahá Annita! Prosím ťa, nože ostaň u nás!«

»Teda, povedzme, iba na tento týždeň«, naliehala pani Duainová, hotová ustúpiť, kde videla toho potrebu.

Annita, ktorej hlava mdlo spočívala na láskavom pleci pani Duainovej, nemo a zmätene hľadela s jednej výraznej tvári na druhú, veď obe v mlčaní hovorily toľko, ako keď ústa slovami prezrádzaly ich city.

»Nikdy som takto nepoznala lásku«, prehovorila bojzливо. Pery sa jej chvely, červeň pokryla jej tvár a oči a ústa mali výraz sebaľútosti, aký niekedy vídame u ztrateného dieťaťa. Pani Duainová bola tej mienky, že nikdy predtým nevidela v nej toľko dokonalej krásy.

»Pamätám sa iba slabo na rodičov«, trhane pokračovalo dievča, »potom prišla škola s internátom, potom tetkin dom, a — áno, sú láskaví ku mne, ale nie je to tak, ako u vás. Nie, nikdy som nepoznala takúto lásku.«

»Vynímajúc lásky Jurkovej«, opravila ju Elenka.

Červeň zaliala bledú tvár dievčaťa v rumeň taký bolestný, že pani Duainová, poľakaná tou zmenou, položila si umlčujúci prst na ústa a významne pozrela na Elenku. Ale v srdci sa tešila, že vidí lásku, ktorá tak sväto chráni svoju tajnosť. Smrf nezerala sa jej byť takou smutnou rozlúčkou, keď líca dievčaťa tmavo zahorely pri spomenutí mena toho, ktorý ich navždy opustil. S rýchlym ženským pohybom sa zohla a ochranné pritisla rozpálenú tvár dievčaťa k svojej. Cítila, ako sa Annita vo vrelom objatí túli k nej viac a viac; jej ruka bojazlivo odpovedala na úprimné stisnutie Elenkinej ruky. Zrazu prudko zdvihla hlavu a odtiahla sa od nich; ale hneď zasa vystrela k ním ruky, sfa by sa chcela obom voľne ponúknuť. Bolo v nej tak málo prirodzeného popudu, že posunok ten znamenal viac, ako iný, nie taký skromný — nie taký zdržanlivý.

»Ostaneš!« radostne zvolala Elenka.

»Musím«, odpovedala. »Nemôžem — nie, nemôžem sa odvrátiť od takej lásky. Musím ju prijať, čo len na týždeň.« Zamĺkla, aby upevnila svoj hlas. Keď sa znovu ozvala, bola to pre ňu ťažká námaha. »Iba na tento týždeň«, dôrazne opakovala.

Bol to dosť napínavý týždeň, ktorý spolu strávily,

čo sa za daných okolností mohlo i očakávať. Hneď povstaly malé zápletky, ktoré sa síce dali ľahko predpovedať, ale ktoré Annita zrejme nepredvídala. Annitina křčovitá túžba utajiť pred každým svoje tajomstvo, bola príčinou všetkých nepríjemností. Už len jej prítomnosť v dome práve v ten čas oprávňovala k rozličným poznámkam, čoho si pani Duainová bola celkom vedomá; a potom bolo treba brať ohľad na príbuzných dievčata. Po náležitom uvážení pani Duainová, ktorá mala svoje vlastné, trochu imperialistické spôsoby riešenia vecí, rozhodla, čo majú ona a súčasne i Annita podniknúť. Zaslúbenie sa malo oznámiť, nie síce formálne, len slovíčkom tu a tam. Nemienila nič vykonať bez Annitinho svolenia, ale svolenie toto rozhodla sa zaopatriť si.

Annita Andrewsová a vôbec celá jej rodina, hoci sa tešila náležitému spoločenskému postaveniu, nikdy nejakò neobyčajne nezaujímal pani Duainovú, a preto nemohly sa k nej viac priblížiť, iba ako k neosobnej, ale milej známej. Bystrou dôvtipnosťou hneď prišla na to, že pomocou kruhu jej osobných priateľov Annita Andrewsová oboznámi sa s ňou oveľa lepšie a chytrejšie, ako pri akýchkoľvek najužších stretaniach. Najmä preto nezavrela celkom svoj dom ako dom smútku. Zvonku so svojimi zatvorenými obločnicami a privretými vonkajšími dvermi onen dom mal ten čudný, temer ľudský výzor smutnej dôstojnosti, ktorý nadobúda zatvorený dom, keď sa jeho prahu dotkne smrť; ale dnu plynul život temer tak, ako pred príchodom zvesti o smrti.

Už niekoľko mesiacov sa v dome rozhostila pochybnosť a čiastočne i smútok. Teraz to bola iba istota v žiali. Priatelia prichádzali a odchádzali, prinášajúc prejavy lásky a súcitu; a všetkých prijímala pani Duainová a všetkým predstavovala Annitu Andrewsovú s tichou dôstojnosťou, ktorá nedopúšťala nijakých otázok, no jednako s takým pozorným uznaním jej miesta, ako člena rodiny, že jej spôsob nemohol nevzbudiť želaný dojem. Ale Annita túžila len po tom, aby ju nechali na pokoji a dovolili jej v tichosti pozerať na ten práve odokrytý rodinný život, plný lásky a ozajstného priateľstva -- život zrejme celkom iný, ako ten, ktorému bola zvyklá. Zavše si sadla trošku oddialene a bledá, zmätenými očami hľadela ponad sopnuté ruky, pritisnuté k tvári a zakrývajúce pery, ktoré sa Elenkiným lútostivým očiam zdaly vždy slabo chvieť. Ale tú oddialenosť a mlčanlivosť pani Duainová nedopustila. Nikto nemohol pochybovať o jej láske k synovi, ale v svojom dome nestrpela, aby sa ona sama, alebo niekto iný sužoval a rmútil. Neprestajne hovorila o svojom synovi, tak často s úsmevom ako so slzami v očiach; veď bolo veľa v krátkom a veselom živote Jurkovom, na čo sa ona rozpamätávala s radosťou. Elenka márne dohovárala matke. Mladšej sa videlo krutým ustavične zobúdzaf Annitu z jej omráčeného, zasneného položenia a teraz ju nútiť oboznamovať sa s novými priateľmi. Ale pani Duainová bola rozhodla ináč.

»Musíme ju prebrať«, nástojila. »Nevidíš, že máme

príležitosť priblížiť sa k nej, kým je jej duša rozochvená? Je práve také dôležité, aby sme ju poznaly my, ako ona nás; a poznáš ju ty aspoň trochu? Ja nie, a polovica nášho týždňa sa už minula. Je veľmi uzavretá. Nie, nechaj ma sledovať svoj vlastný inštinkt.«

Ale i pri jej teoriách, pani Duainovej začínala sa ujímať istá nemilá obava, či vôbec budú môcť bližšie poznať Anritu Andrewsovú. Vedela, že niektoré ženské sa narodila, aby rozkvitli plne ako ruže — z tých ona bola jednou — kým iné zasa prišli na svet, aby žily tesne uzavreté, sťa kvety vratiča, a k tým posledným začínala pridávať Anritu Andrewsovú. V čírej poslušnosti a nežnosti toho dôverného, no jednako cudzieho hosťa bolo pre ňu niečo nevyspytateľného, niečo nevýslovne krušného. Ešte i bod shody v spoločnom žiali bol od začiatku temer neprístupný, lebo každá snaha priviesť Anritu k reči o svojom milom zrejme spôsobila jej toľko trápenia, že pani Duainová nemala srdca priveľmi naliehať v tom smere. No jednako cítila, že niečo sa musí stať, lebo ostýchavosť a zamĺklosť Anritina ako by skôr rástly, a nie sa zmenšovali a týždeň sľúbenej návštevy sa míňal. Vtedy sa pani Duainová rozhodla k vážnemu kroku a len čakala na vhodnú príležitosť, úspešne ho previesť. Za najvhodnejší čas ustálila večer, keď prídu čierne klobúčky, ostatné doplnky smútočného rúcha. Toho večera pani Duainová, viac zamyslená, ako ukazovala, išla hore schodami na odpočinok, nesúc v každej ru-

ke závojom prikrytý klobúčik a tretí na hlave. Nemajúc voľnej ruky, trošku si podvihnúť sukne, ktoré sa jej pľantaly popod nohy, s veľkou ťažkosťou kráčala hore, vyhýbajúc sa spodniciam tak, že bokom kládla nohy so schoda na schod, ako všetky ženské robia v podobnom prípade. Ako dieťa sa smiala nad vlastnou neobratnosťou, ale ten telocvik sa jej zaiste páčil, lebo odmietla ponúknutú jej pomoc a až keď bola celkom hore, sa obrátila, usmievajúc sa dolu na obe dievčatá, nasledujúce ju.

»Podarilo sa mi«, povedala veselo. »A pozrite na mňa, dievčatá! Nie som ako nejaká klobúčnička, idúca na oddych?«

Elenka, ktorej ruka ešte vždy spočívala na zábradlí, zastala, a, smejúc sa dobrosrdečne, pozrela hore k postave, zahalenej v čiernom; ale mať hodila prenikavý pohľad ponad ňu na Annitu. Svetlo s vysokej lampy v pitvore padalo priamo na zdvihnutú tvár dievčaťa a pani Duainovej sa zdalo, že vidí v nej výraz čerstvejší a úsmev menej nútený, ako predtým, keď niekedy zažartovala o tých veciach — žartovanie už či vhodné, alebo nevhodné, ako to človek posudzoval. Zväčša všetci hovoríme o smútočnom našom odevu a obliekame si ho s výrazom v tvári, súhlasiacim s farbou šiat. Pani Duainová to nerobila. Keď sa jej zrak stretol s očami Annitinými, pery dievčaťa sa roztvorily v zreteľný úsmev, sladký, prirodzený a ostýchavo láskavý. Jej hnedé oči (také krásne farbou, ale akési mdlé podľa úsudku pani Duainovej, ktorá bola zvyklá živej tvári svojej

dcéry, a, pravda, i svojim meniacim sa črtám, vyobrazeným v zrkadle) sa trošku leskly. I plavé vlasy sa zdaly voľnejšie spočívať na jej hlave a tým lepšie sa páčily staršej panej, ktorá v svojej bohatej zrelosti nenávidela každú ulízanosť. Samy vospolok, ako rodina, strávily dlhý večer a Annita, keď teraz stála na schodoch, zdala sa trošku viac patriť k nim. Bolo badať isté jemné uvoľnenie nielen vlasov, ale celej jej bytosti. Pani Duainová chytrou rozhodla, že hodina činu nadišla.

»Nechce sa nám ešte spať, však nie, Elenka?« povedala, »Poď dnu k nám, drahé dieťa; úprimne si pohovoríme, kým si pripravíme vlasy na noc. Cítim, že iba vtedy poznám ženskú, keď sa raz s ňou učesem.«

»Ale mám vás zdržovať, pani Duainová? Pozrite na hodiny.«

Staré hodiny v pitvore ukazovali už neskorú hodinu, ale zdráhanie Annitino zrejme obsahovalo viac túžby, ako pravdivosti.

»Och, pozrela som na tú starú haraburdu, ale hneď som sa odvrátila«, povedala pani Duainová, nedajúc nič ani na čas, ani na ctihodné, pokročilého veku hodiny. »Čo tam po tom, koľko je hodín! Idte si po hrebene, župánky a papuče a budeme si všetky tri, ako to kedysi za starodávna naše babičky robievaly, rozčesávať vlasy.«

Ale pri svojom celkom nenútenom a temer dievčenskom pôvabe spôsobu konania pani Duainová bola rozvažitá ženská, ktorá chcela dosiahnuť určený

ciel, a to, svojou rezolutnou vôľou, za hodinu. Nemyslela vážne o hodinách, ani o papučkách, a to i prejavila, keď sa Annita, obťažaná toaletnými potrebami, vrátila.

»Pod sem, drahunká«, povedala. »Hoď tie veci na posteľ a pod sem. Prosím ťa, zkus to za mňa. Mne to akosi nejde na hlavu« — čo ani nebolo divné, veď pani Duainová neobjednala ten klobúčik so závojom pre seba. Pristal Annite utešene, ako by bol pre ňu zhotovený — a, veru, i bol, lebo jej starý, potajomky vzatý klobúk slúžil za vzor.

»A teraz«, pokračovala pani Duainová ako osoba zabratá do svojho predmetu, »obleč si aj toto.«

Toto byly jedny z Elenkiných šiat, ktoré Annita bola zkusila u krajčírky, lebo postavy oboch dievčat byly natoľko podobné, že pri tej príležitosti mohla sa ušetriť Elenkina už i tak temer nacele vyčerpaná sila. O chvíľku sa v zrkadle ukázala Annitina postava, odetá v šatách smútku, celkom na ňu priliehajúcich; pani Duainová pozerala na ňu s nežným súhlasom, zarmútená, ale i spokojná. Elenka stála neďaleko, pozorujúc všetko očami, v ktorých sa skrývalo isté šibalstvo. Matkine opatrné zámyery vždy poskytovaly dcére zábavu. Obe tvári sa odrážaly v zrkadle, jedna nad každým plecom Annity, a keď tá náhodou hodila po nich okom, na chvíľočku sa uprene zahľadela, trhla sebou a potom sa obrátila s tlmeným výkrikom zdesenia a údivu.

»Moja drahá«, povedala pani Duainová chlácho-

livo -- »drahunká, a prečože by si nie? Myslela si, že vari objednávam všetky tie šaty a klobúky len pre Elenku a seba? Nie si i ty mojou dcérou? Nechceš byť jedna z nás, drahá? Boli sme traja. Nech ten počet i ostane.«

Ale Annita klesla na zem k posteli, opierajúc sa na peľasť o podporu; očami naširoko otvorenými hľadela na pani Duainovú, ktorá pokračovala s nezvyklou rozčulenosťou pod jej naliehavým, skúmaným pohľadom. Nebola by verila, že tie jasnohnede oči môžu vyjadriť toľko požadovania.

»Myslím, že tak je to naozaj najlepšie, najmúdrejšie, Annita, najmä keď — keď si i tak bola u nás týždeň. Pravda, len ty máš právo rozhodnúť, ale myslím, že tak by to bolo najmúdrejšie.« Annita pozrela dolu na čierne šaty a jej tvár stala sa bezvýraznou. Už či chcela šaty so seba shodiť alebo nie, pani Duainová to v tej chvíľke ustáliť nemohla, a po tisíci raz si želala, aby tvár dievčaťa bola povolnejšia. Keby to bol býval Jurko alebo Elenka, hneď by bola bez najmenej pochybnosti vyčítala ich najvnútornejšie city. »Pravda, nad tým rozhoduješ iba ty«, opakovala.

»Ja to mám rozhodnúť?« I otázka i pohľad boly rýchle, temer prísne, a pani Duainová, nezvyklá prísnosti od nikoho, bola priveľmi zadivená, aby mohla odpovedať. Annita pokračovala pevným hlasom: »Počula som, keď ste hovorili lekárovi všetko. Jemu ste to, hádam, museli povedať, ale povedali ste i niekomu inému?«

Pani Duainová sa naozaj až zajakala, keď sa usilovala odpovedať. Toto ani najmenej neočakávala od toho tichého dievčaťa, ktoré bola pozorovala celý týždeň. Čokoľvek iné jej chýbalo, ale nedostatok odvahy zrejme nemala. Ak bola vohnatá do pomykova, vedela sa brániť. Ale i pani Duainová bola smelá a preto, keď napokon prišiel rad na ňu, odhodlane sa postavila pred následky svojich vlastných skutkov.

»Obávam sa, že som urobila hroznú chybu«, povedala vážne. »Moja drahá Annita, nie som a ani nikdy som nebola veľmi spoľahlivá v zachovaní tajomstva. Nechcem porušiť dôveru, ale viem, že to robím. Zaiste ťa žiadam o veľkú vieru vo mňa, keď ti poviem, že do tejto chvíle som naozaj nevedela, že hovorím o tvojej tajnosti. Chcela som si najprv pýtať od teba dovoľenie, ale keď tu sedím a vidím, s akým výrazom na mňa pozeráš, cítim, že som previedla a pohovorila všeličo tak, ako by som to bola priamo povedala. Som taká nešťastná! Čo najponíženejšie ťa pýtam o odpustenie. Do hlbín srdca som zahanbená; ale tým sa vec už nenapraví.«

Elenka z dcérskeho popudu chcela priskočiť k matri a násilím jej zabrániť sa tak uponižovať pred Annitou Andrewsovou. A jednako, okrem toho prenikavého pohľadu, Annita onú sposed' neprijímala nijako pohoršlivo. Ba zdalo sa, že ju sotva čuje. So sklopenými očami hladila záhyby flóru na rukáve nešťastných šiat.

»Pani Duainová«, povedala nežnejšie, »ženská, ktorá šila tieto šaty, to vedela?«

Pani Duainová sa zapýrila. »Obávam sa, že áno. Pred hodinou bola by som povedala: ,Nie, to sa rozumie, že nie', ale teraz — áno, drahunká, pamätám sa na svoju poznámku, že, azda, ty ich budeš nosiť.«

»Tak, preto mi povedala, že jej milý zahynul vo vojne?«

»Zaiste«, odpovedala pani Duainová celá zúfalá. »Hádam myslela, že ty ju lepšie pochopíš, ako ktokoľvek iný. Som presvedčená, že nechcela byť do-tieravou.«

»Ó, nie, nemyslela som to tak. Ale iste pokladala ma za veľmi bezcitnú. Ani vo sne by mi nebolo prišlo na um, že ona vie, a potom ľudia obyčajne nehovorili mi také veci. Zasa umĺkla a v roztržitosti hladila flór čierneho rukáva. »A moja tetka?« spýtala sa napokon, zasa s prenikavým pohľadom.

Pani Duainová sa ešte väčšmi začervenala pri tej otázke. Jej pery sa chvely. Nebola zvyklá takému vyšetrovaniu, ale ešte vždy odpovedala tak pokorne, že styd vystúpil na tvár jej dcéry: »Áno, drahunká, u nich som hovorila temer otvorene. Veď si musela vedieť, že mojou povinnosťou bude vysvetliť tvojim, prečo si u nás ostala.«

»Tak akiste preto mi vyrozprávala tetka, ako ztratila svojho milenca. Vedela som, že môj dedo kohosi vyhnal pred príchodom môjho sváka. A keď ma prišiel navštíviť môj strýc, hovoril mi o smrti

svojej prvej manželky. Bolo mi to veľmi čudné. — Predtým nehovorievali mi také veci. Myslíte, že to, azda, preto, že —« zdvihla hlavu skúmavo, »že sa domnievajú, že teraz ich pochopím?«

»Ó, áno, drahá«, so zápalom vykrikla pani Duainová, »áno; je to jedna z odmien za to, že oboznámime iných s našimi bôľmi. Nikto sa nechce zdôveriť mladým, veselým ľuďom, ktorí ani nemôžu také veci chápať. Uvidíš, celý trpiaci svet sa ti otvorí, ak mu len dáš vedieť, že si už i ty trpela.«

Annita sedela a uprene pozerala do prázdna. Jej oči boly ztratily prísny výraz, ktorým skúmala pani Duainovú, a zdaly sa žiadostivo klásť otázky celému životu.

»Keď tak teraz premýšľam, zdá sa mi, že každý, ktorého som tohoto týždňa stretla, sa mi s niečím zdôveril. Má to byť dôkazom, že všetci vedeli?« Zas obrátila svoj zrak k pani Duainovej. »Ešte i vaši priatelia, ľudia, ktorých som predtým nepoznala, sa shovárali so mnou. A neboli by sa shovárali, keby neboli vedeli. Cítim, že nie. Povedali ste to každému, kto sa ku mne priblížil — všetkým domácim, ba i služebníctvu? Zuzka mi včera hovorila, že sa čochvíľa bude vydávať za kočiša.«

»Ale, Annita!« vykrikla Elenka hlboko urazená. »Ako môžeš tak dohovárať mame? Nedovolím to. Ak urobila niečo zlého, pýtala ňa už o odpustenie.«

»Tým, že človek olutuje, neprinavrátí víno do fľaše, Elenka«, povedala pani Duainová trasúcim sa

hlasom. »Rozliala som Annitinu tajnosť a ona má právo sa hnevať.«

»Hnevať sa! Ale ja sa nehnevám.« Jej oči sa hneď naplnily slzami, jej tvár sa žalostne začervenala; hovorila chvatne, s bôľom človeka celkom zle rozumeného. »Niekedy sa mi pozdáva, že mám ľadovú vodu v žilách, a nie krv. Nemôžem sa chytro rozohniť. Ani neviem, ako sa rozohriať. Neviem, čo teraz povedať — ale — viem, že chcem nosiť tieto — tieto šaty, ak mi to obe dovolíte.«

Ostatné slová prišli nečakane, odrazu a Annita vstala, chvejúc sa od rozrušenia a prosebne vystierajúc obe ruky. Zmena v jej vystupovaní, účinok toho, že prijala smútočné rúcho, zahalujúce jej postavu, bojazlivá prosba jej rúk a hlasu, to všetko pôsobilo na pani Duainovú a Elenku tak, že pribehly k nej s celkom novým pocitom ženskej príbuznosti. Vetrík vzrastajúcej lásky shromaždil ich všetky tri dovedna, ako keď krútiaci sa poryv vetra posbiera pierka; a sťa nežné vtáčatá svoje najkrajšie mláďatá, obe ženské, pokladajúce láskanie za prirodzené vyjadrenie citov, pritúlily k sebe tú, z ktorej chcely urobiť takú, akými boly ony. Pani Duainovej sa zdalo, že cíti, ako sa dievča mení a zjemňuje v jej náručí. Mala vlastnú teóriu, podľa ktorej ženské pokolenie patrí do holubníka a preto má svoju nežnosť nosiť zovnútorne; a hoci sa stane, že niektoré omylom nosia svoje perie vnútorne, ako keď ťažká obliečka pokrýva mäkkú podušku, malá trhlinka v obliečke alebo silný úder vždy doká-

žu, že zahalený obsah je prirodzený. Predošlého týždňa Annita pocítila viaceré rany a údery a ostatná skúsenosť tejto hodiny bola ťažká. Keď sa tak vinula k nim s ostýchavou blaženosťou a bojazlivým dotknutím odpovedala na ich láskavé dotknutie, v bledosti, ktorá po rozochvení vystúpila na jej tvár, bolo badať, aké napnutie pretrpela. Pani Duainová s najnežnejšou materinskou starostlivosťou odviedla ju o nejaký čas do jej izby a neodišla od nej, kým nevidela, že je v posteli a jej unavená hlava na poduške. Keď sa naklonila nad ňu ostatný raz ju bozkať, Annita zrazu ovinula svoje ramená okolo jej krku a pritiahla láskavú tvár starej panej k svojej.

»Ó«, tíško zašepkala, »ani neviete, čo ste pre mňa urobili. Iba pred týždňom som začala žiť — vtedy, keď ste ma prvý raz vzali do svojho náručia.«

II.

Uplynulo vyše poldruha roka po bitke pri Gettysburgu a teda i po vyhlásení mieru, keď raz v jedno teplé letné ráno Jurko Duain, sta človek, ktorý vstal z mŕtvych, vchádzal do svojho rodného mestečka. Pomaly a rozčulene kráčal dolu dobre mu známym perónom, vyhýbajúc sa bičom tých istých fiakristov, ktorých bol tam zanechal pri odchode so svojím plukom. Poznal ich všetkých, ale jeho nezbadal ani jeden a preto trochu zadivený nad tou ich slepotou išiel ďalej, akoby zakuklený, ulicami, kde mu bol známy každý kameň, na ktorý kedysi bol narazil svojimi nôžkami, keď ako neposlušné a otužilé chlapčisko trápil mať tým, že bosý behal po mestečku. Bolo mu to hrozné, že tí, ktorých tak dobre poznal, ako sám seba, obzreli si ho ľahostajne, ako nejakého cudzinca; **ale** po prvom návale údivu začal sa strachovať, že, azda, napokon postretne niekoho, kto ho pozná a oznámi mu zvesť, po ktorej tak túžil, no ktorú sa bál počuť. Keď napokon došiel k svojmu domu, odvaha ho na prahu celkom opustila, i nezazvonil; obrátil sa a zamieril k dvierkam, vedúcim do záhradky popri dome. V záhradke prebehoval od kra ku kru tak obozretne, ako keď sa za detských čias bavieval tu s Elenkou na slepú babu; zpoza weigelie ukradomky sa prešmykol ku kaline, zpoza sladkovoňajúceho sazaníka k ešte sladšej magnolii. Vône tie pripomínaly mu minulosť a roz-

pomienky na dávne, detské oblúbené kútiky rozliehaly sa mu srdcom. Ešte i na to povetrie, prívetivé a slnečné, ako by sa najlepšie pamätal. To všetko povzbudzovalo jeho obrazotvornosť — srdce mu prudko bilo predtuchou. A čo ak za tou nezmenenou prírodou a v starom dome nezmeneného kameňa a kožovky očakávajú ho ľudské premeny? Nebývajú v ňom teraz cudzinci? Napokon zastal pod vyčnievajúcim oblokom prízemnej izby, kde za starých čias o tej hodine obyčajne sedávala jeho mať s Elenkou. Tu, skrčený ako zlodej, naslúchal s utajeným dychom.

»Drahunká«, niesol sa čistý, bohatý hlas otvoreným oblokom ponad neho do teplého povetria, »prosím ťa, nože neotváraj ten dáždnik v izbe. Nie som síce pôverčivá, ale —«

»Každý vie, že otvoríť dáždnik v dome znamená isté nešťastie«, ozval sa jemnejší, lebo mladší, usmievavý hlások, akoby ozvena staršieho.

»Otvor dáždnik von oblokom, Annita, a popošívaj ho tak.«

Bolo počuť dievčenský smiech a potom z obločného rámu, pokrytého ťahajúcim sa kozím listom, sa vynoril zatvorený dáždnik. Nasledovala ženská biela ruka, ktorá, pritlačiac pero, potriasala a rozvíjala hodváb dáždnika. Hladným ušiam vonku bolo to všetko také prosté, prirodzené, domáce a milunké. Jurko Duain v srdci vrúcne ďakoval Bohu. Teda neodišly, neumrely, ba ani sa len nezmenily.

Ako často napomenul ho ten istý milovaný hlas, aby sa nedbale nevrhal do nešťastia otváraním dážd- nika v dome! Bol to ten istý dom, tie isté zvyky, tá istá milá poverčivosť. Vrátil sa z mŕtvych a našiel ich nezmenené — také, aké bol zanechal, tie, ktoré miloval a ktoré milovali jeho. A ani neboly veľmi sklúčené nad jeho údajnou smrťou, lebo smialy sa a žartovaly, ako za dávna. No on sa preto nehneval. V chvíli sa cítil znova ako chlapec a chystal sa prekvapiť ich spôsobom samopašného šarvanca. — Potichu vstal, zaštitený naširoko otvoreným dážd- nikom. Pohybujúci sa okutý koniec palice ako by žartovne do neho štuchal, keď osoba, pošívajúca dáždnik, nemotorne poľahovala ho sem a ta. Chytil ho a zdvihnúc svoj štít nad hlavu, stál tvárou v tvár Anny Andrewsovej.

V izbe sa naraz ozval výkrik, behanie horedolu, poplašné rozčulenie, ale z toho všetkého matkin hlas najsilnejšie prenikal k synovým ušiam. Prosebný hlas dieťaťa najviac naráža na matkine uši, ale je i plač materin, a už či niekto vtiahol Jurka do izby, alebo či sám sa nejako doštveral ta, kde sa hodil k matkiným nohám a pocítil náručie matkino, to syn povedať nemohol. Vedel iba to, že už je pri nej a že dlhé dni a noci, plné trápenia, sú teraz tak ďaleko vzdialené do minulosti, ako všetky starosti zdaly sa byť, keď sa ako dieťa zobudil vo tme, zaplakal a potom pocítil tie isté vrúcne ramená okolo seba. Po chvíľke otvoril oči, zdvihol hlavu a nežne sa zasmial nad sebou a ňou.

»Nepozerať tak na mňa, mamka drahá; teraz som už zdravý — a už pred týždňami som bol zdravý, lenže obával som sa prísť domov. Nevedel som, čo tu najdem. Keď som stál tam von a počul vaše hlasy — no, vždy pokladal som ich za sladké, ale nevedel som, že až natoľko sú sladké. Nechceš vedieť, kde som bol a čo som robil? Dva razy som temer umrel od ostatnej našej rozlúčky, mama moja drahá.«

Veru, bolo to na ňom i vidno, pomyslela si pani Duainová, keď sa dotýkala jeho tvári nežnými prstami, ako by ani neverila, že je to naozaj on. V skutočnosti iba Elenka počúvala rýchly, dramatický priebeh udalostí — ako sa prebudil z prvej smrti na bojišti, ako ho náhodou zachránili nepriatelia, o dňoch, keď v bezvedomí ležal, o mesiacoch v zajateckej nemocnici, ako trošku prišiel k sebe, a o dlhých, beznádejných dňoch zajateckého života, ktorý potom nasledoval. Tie ani neopisoval. Tým všetkým ťahala sa ním húževnatej, ba až křčovitej snahy dostať nejakú zvesť z domova a dať o sebe znať — snaha, o ktorej všetci až pridobre vedeli, že vyšla v nič. Napokon čiastočne pre spôsob života v zajateckom tábore, čiastočne pre vysilenie pokusmi dostať sa na slobodu, zachvátil ho týfus, ktorý ho skoro usmrtil. Keď sa zobudil k životu po druhý raz, pocítil účinky choroby tak silne, že sa musel pýtať na svoje vlastné meno; pamäť sa mu pomaly vracala i dozvedel sa, že je po vojne, mier vyhlásený, a že on, hoci voľný ísť kam chcel, bol medzi-

tým iba obťažným zajatým, ktorý ležal v chorobe tak dlho, že po uplynutí tých dní, plných trápenia, návrat k životu, domovu a rodine vyžadoval najprv odpoveď na otázku: je ešte nejaký ten domov a rodina, ktorá by prijala ztrateného? Prišiel sám s tou otázkou, čakajúc tak dlho, až bol nadostač telesne silný, lebo sa obával nedobrého účinku na nezdravú myseľ a zoslabnuté nervy, ak by odpoveď bola osudne zlá. Všetko to sa Elenka dozvedela čiastočne nežným vypytovaním, čiastočne počúvaním, láskavo ho kde-tu prerušujúc a vyslovujúc súcit; ale pani Duainová načúvala len málo — jej myseľ bola naplnená radosťou nad návratom synovým. Veď bola nadovšetko praktickou ženskou, hoc i matkou, a preto začínala postupne chápať tú prekrásnu skutočnosť, že sa vrátil k nej ten, ktorý bol teraz viac jej synom, ako pred svojím odchodom. Kým kolená prestaly sa jej chvieť pod sladkou farchou jeho hlavy, jej bystré oči spozorovaly ráznejšie a vážnejšie črty jeho nepravidelnej tvári, pevnejšie sovretie pier a pokojnú silu rúk, ktoré sa predtým tak vrtkavo zahrávaly so životom. Bol chudý, zmorený a slabý, ale ráznosť života mal — z bývalého Jurka Duaina nechýbalo nič, ba pribudlo mu veľa. Opustil ju ako veselý mladík a vrátil sa, aspoň tak dúfala, ešte vždy veselý, ale s vyvinutou mužnosťou. Materinská pýcha naplnila jej srdce. Oplakávala ho statne ako hrdinu, zahynuvšieho za svoju vlasť; ale bola to nevýslovná radosť mať z neho hrdinu, no predsa živého, dozrievajúceho v opravdi-

vého mužského a patriaceho jej teraz viac, ako ke-
koľvek predtým. Potom zrazu na chvíľku zachvá-
tila ju hrozná myšlienka, že sú aj iné spôsoby, ako
možno ztratíť syna nielen na fronte a náhlou smrťou.

»Keď som k vám vtrhol, nevidel som tu ešte nie-
koho iného?« spýtal sa Jurko. Jeho mať sa chytró
spamätala a po krátkom boji so sebou, sa nahla
k nemu, a bozkajúc ho, zašeptala:

»Ach, aká som bola sebecká! Ale zprvu mohla
som myslieť iba na teba. Zaiste utiekla. Elenka —«

»Len ešte chvíľočku, mama«, prosila sestra, »len
ešte chvíľočku pre nás samých. Chcem Jurkovi nie-
čo povedať.« Stála pred bratom s rukami pevne
sopnutými a ako ustálili brat i matka, zrkadlil sa
v jej očiach najkrajší pohľad zmätku, aký kedy vi-
deli.

»Pamätáš sa, keď si sa domnieval, že umieraš na
tom strašnom bojišti, poslal si nám ten milý odkaz
po svojom kamarátovi — po pánu Griffinovi?«

»Bol to Griffin? Nepamätám sa, koho som poslal.«

»Nuž... nuž...« Elenka zamĺkla, zrejme zadive-
ná nad takou neobyčajnou zábudlivosťou. Pani Duai-
nová sa usmiala a prišla jej na pomoc:

»Odkaz v celku obsahoval iba štyri slová a jed-
no z nich patrilo Elenke, pravda? Ale trvalo to
pánu Griffinovi veľmi mnoho hodín, pokým doručil
Elenke to jedinké slovíčko. Áno, Jurko, berie nám
ju.«

»Čo by len bral, mama. Usadíme sa tu nablízku,
pri tebe; sám to povedal. A i tak —

»Syn synom veru len do ženby je,
kým dcéra dcérou navždy ostane«.

Usmiala sa významne na brata, ktorého zadivená a úprimná radosť nad tou zvesťou ožiarila jej tvár blaženosťou. Túžobne počúvala všetko, čo pochvalného povedal o jej sľúbencovi, ktorého, ako teraz vyhlásil, poslal jedine len preto k nej, aby vykonal to, čo aj urobil.

»To nie je pravda!« tvrdila Elenka. »Práve teraz si povedal, že sa nepamätáš, koho si poslal!« a žartovne sa hádali, ako za dávna. Pani Duainovej zdalo sa to všetko také prirodzené, také ľubozvučné, že bola by ich počúvala celé hodiny, ale svedomie sa v nej ozvalo a povinnosť k inej doliehala na ňu.

»Elenka drahá, nie si spravodlivá«, povedala. »Ty zpomedzi všetkých nás najlepšie máš vedieť, že kto-si si teraz želá Jurka, a Jurko iste túži vidieť kohosi väčšmi ako nás.«

Jurko Duain sa náhle odvrátil od sestry a pozrel na mať.

»Čo!« vykrikol.

Elenka pohrozila mu prštekom a veselo sa mu zasmiala do očí. »Ó, nepretvaruj sa; ja som ti povedala svoju tajnosť a nie je pekné od teba —«

»Elenka«, prerušila ju pani Duainová, »id' pripravíť Jurkovi niečo zjesť. Iste je hladný.«

»Nie som hladný«, povedal syn s úsmevom. »Ale ak chceš, Elenka pôjde vyhľadať toho bieleho koňa, za ktorým si nás posielala, keď si sa chcela o samote

shovárať s oteckom. Pôjdeš, pravda, Elenka? Mama si to želá. Ako dobre je zasa byť doma a počúvať všetky tie milé reči!»

On sa smial a Elenka tiež, ale pani Duainová sa len nútene usmiala. Bola by, azda, súhlasila s Elenkou, že Jurko chce zatajiť svoju lásku pred nimi, ale jej bystré ucho zachytilo pravdivosť údivu v jeho náhlom výkriku. Úzkostlivo dala znamenie Elenke, ktorá hneď zväžnela pri pohľade na ustarostenú tvár materinu, a vyšla z izby. Pani Duainová pristúpila k synovi, ktorý teraz stál pri obloku. Pozeral dolu ulicou smerom, ktorý trošku uľavil jej strastné tušenie. Videlo sa jej, ako by jeden prst ruky, svierajúcej jej srdce, sa uvoľnil.

»Áno«, povedala tíško, temer prosebne, »tam si ju predtým nachádzal. Ale teraz, drahý, je ona u nás viac, ako tam. Nechci nič skrývať predomnou. Viem všetko — a to od nej samej.«

Pozrela na jeho tvár, keď sa syn obrátil k nej, a prst, ktorý sa bol pred chvíľkou uvoľnil, znova sa privrel a ešte väčšmi stískal jej srdce. Dívali sa uprene vzájomne na seba, až zdesenie, stúpajúce v mysli pani Duainovej, vyobrazilo sa tak zreteľne i v jej očiach, že syn povedal:

»Pozri, mama; nie som blázon. Neprišiel som domov, a ani by som nebol prišiel, keby som nebol istý, že som celkom vyliečený po týfe. Ale stal sa tu kdesi hrozný omyl. Na svoju česť vyhlasujem, že nemám ani najmenšieho poňatia, o čom hovoríš;

no preto nemyslím, že si pomätená, ale ani ty si o mne také niečo nepredstavuj.«

Pozeral na ňu úprimným, takým zdravým pohľadom, ako bol jej. Hoci hovoril žartovne, novonadobudnutá vážnejšia sila mužnosti, ktorú bola spozorovala v tvári, javila sa i v jeho spôsobe konania, a to tak presvedčujúco, že pani Duainová sa chytila za hlavu, nedôverujúc vlastným smyslom.

»Tak kto je pomätený?« povedala zúfalo — »ty, či ja, či Annita Andrewsová?«

»Annita Andrewsová!« opakoval Duain. »Annita Andrewsová!« V jeho hlase bolo viac rozhorúčenia, ako údivu nad spomenutým menom. »Ale veď som nikdy na ňu ani len vážne nepozrel! Nikdy ma ani najmenej nezaujímal.«

Pani Duainová sa obrátila a prv, ako odpovedala, si sadla. Bolo si treba pohovoriť o tej veci, a to nie nejako nerozmyslene. Syn pristúpil k materi a položil ruku na jej plece.

»Čo je, mama?« povedal láskavo. »Prečo si taká znepokojená?« Z jeho hlasu a dotyku pani Duainová hneď vycítila, že je niečo mocnejšieho, ako smrť alebo ženba, čo ju zasa môže obrať o syna — jeho individualita. Pred odchodom bol pôvabne samostatný ku všetkým, okrem nej, mužný a až priveľmi prirodzený, ale posledné slovo vplyvu mala vždy ona. Teraz videla, že to už nie je tak. Nikdy predtým nebol k nej láskavý. On bol oddaný, ona láskavá. Keď jej bystrá myseľ došla k tomu poznaniu, súčasne si uvedomila, že čo aká osudná

chyba väzí za tým nedorozumením, jej je už pri-
neskoro zrieknuť sa dievčafa, ktoré zdalo sa byť
toho obefou.

»Čo je, mama?« pýtal sa Duain znova.

A potom, v akomsi zúfalstve, otvorila ústa a po-
vedala mu všetko od dňa Annitinho príchodu do ich
domu až po chvíľu, keď ju zazrel pri obloku pod
dáždnikom. Keď sa nitky deja odmotávaly, Duain
počúval zprvu zrejme zadivený, potom čím ďalej
zmätenejší. Napokon vstal a prešiel si rukou po tvá-
ri, ako by stieral vlákna toho, čo uveriť nemohol, ale
čo sa ho húževnato pridržalo proti jeho vôli.

»Nosíš smútok za mnou! Vydávať sa za moju
vdovu! Na moj' veru, nikdy som niečo podobného
v celom svojom živote nepočul! Nehovor mi viac,
mama. Čochvíľa začnem i ja v to veriť. Je to na-
ozaj prečudesná senzácia! No, ale moja vdova!
Nie je, azda, šialená?«

»Čo by bola šialená! Nikto z nás nie je šialený«,
povedala pani Duainová. Akýsi plán vytváral sa
v jej mysli, ktorý však ešte nemohla predostrieť,
ale čím ďalej pevnejšie voň verila. »Kdesi sa stal
hrozný omyl. Čo teraz urobíš?«

»Čo urobím?! Nevidím, čo by som mohol urobiť.
Je to úžasné nedorozumenie a že vec je verejne
známa, náprava je tým ťažšia. Pravda, pousilujem
sa, aby jej to bolo čím ľahšie; ale, konečne, omyl
— ak ho chceme tak nazvať — urobila jedine ona.
Myslím, že i jeho náprava patrí výlučne jej, prav-
da? Čo ju len viedlo?«

Odpoveď pani Duainovej nebola priama: »Teda neuvažoval by si o tom, aby veci ostaly tak, ako sú?« Hlas prejavoval túžbu.

»Vziať si ju! Nuž, ale, mať moja drahá...«

Duain zastal vo svojom zadivení nad návrhom, ktorý zrejme zdal sa mu nemysliteľným a pokračoval tichšie, trošku sa aj usmievajúc: »Priznám sa, že také rozlúštenie mi ani najmenej neprišlo na um. Celá vec je natoľko ohromujúca, že postačí človeku s akoukoľvek bujnou fantáziou, ale mne nikdy na dievčati nezáležalo. Posiaľ nemal som nijakej príčiny sa nazdávať, že ona o mňa stojí.« Pri tých slovách sa začervenal, potom zasmial sa nad sebou. »Veru neviem, prečo sa pýrim. Annita Andrewsová, ako ja ju pamätám, nebola dievčaťom, ktoré by rozbúrilo moju krv; ale, ako hovorím, je to ohromujúca vec.«

»Veľmi sa zmenila«, povedala pani Duainová chytro. »Ani predtým necítil si k nej nenávisť. Navštevoval si ju stále.«

»Ako každý stále navštevuje každého v takomto malom mestečku. Ale nikto z nás nikdy sa nezamiloval do Anny Andrewsovej. To predsa vieš.«

»Neviem, prečo ste sa nezamilovali«, odpovedala pani Duainová so zápalom.

»Ani ja neviem. Ale nestalo sa tak. Pochybujem, že by niekedy bola mala milého. Ja v svojej zelenej mladosti (zdá sa to byť pred mnohými rokmi) chodil som za dievčaťom len vtedy, keď som bol presvedčený, že niekoľko mládencov mi ju chce od-

lúdiť. Zaiste nekonal som správne. A Annita Andrewsová, veru, nemala nijakých vlastností Sirény. Už to jej prekážalo, že nestala sa mojím vzorom ženskej. Veď vieš, mama, že to dievča bolo nezaujímavé a tiché, ako — no, nie ako myš: myšacie ženské majú svoju príťažlivosť — ona sa viac podobala ustrici. Bola nudná i pri svojich pekných črtách.«

»Nemá len pekné črty, jej tvár je lúbezná.«

»Ó, nie je, mama moja: ty ju teraz takú vidíš, lebo tvoj vlastný odlesk padá na ňu. Nikdy nemala lúbeznú tvár. Bola to pekná, ale celkom prázdna tvár, a to je všetko. Neraz som stál na schodíkoch, vedúcich do jej domu, až k smrti otrávený, keď som si pomyslel, že viem, aká pekná bude, keď dnu vkročím. Nemá v sebe nijakej rozmanitosti. Ženská môže byť priamo špatná, len nech je s času na čas pekná. Vtedy aspoň trošku rozčulenia panuje okolo nej. Človek stane si na schodíky a rozmýšľa, či bude ako stryga alebo krásavica. Sú také dievčatá.«

»Zdá sa mi, že tvoja zelená mladosť sa ešte celkom nepominula«, povedala pani Duainová sucho. »Akosi veľmi prirodzene upadol si do prítomného času slovies.«

Duain sa usmial.

»Všetka stará krv mi teda nevytiekla na bojišti. Myslel som, že áno. Ale sama vieš, že ak dievča s takým pekným zovňajškom a s takým spoločenským postavením, aké mala Annita Andrew-

sová, nenašla si milého, musí mať nejakú velikánsku chybu.«

»Nemá nijakej chyby«, povedala pani Duainová, prichystaná odpovedať na vyzvanie. »Uznávam, že mala istý nedostatok, lebo čosi jej chýbalo. Ale, Jurko, hoci mi, azda, ani neuveríš, kým ju sám zasa neuvidíš, ona nadobudla to — to niečo — čo sa tebe zdalo, že jej chýba. Ako sa na ňu pamätáš?«

»Nuž, veľmi dobre — ako na devu, ktorá mala byť náramne krásna a pôvabná a predsa nebola ani v najmenšej miere. Pre akúsi čudnú príčinu chýbalo jej čosi, hoci ku kráse mala veľmi blízko. Neviem prečo, ale pripomínala mi indiánske dieťa. Vždy bol som tej mienky, že by vedela plávať, keby ju niekto hodil do vody; ale nikto si ju natoľko nechcel všimnúť.«

Oči pani Duainovej žiarily; v stoličke sa nahla napred.

»A práve to sa stalo. Hodená bola do vody a teraz pláva. Ty to menuješ plávaním, ja zasa nadobudnutím šiesteho smyslu. Annita je stále u nás a ja som ju uviedla do srdca nášho malého kruhu priateľov. Vieš, akí sú to ľudia — celkom inakší ako tí, na ktorých si zvykla, a určeni zdokonalí akékoľvek dievča. Je veľmi obľúbená, všeobecne obdivovaná a vyslobodená zo svojho vlastného uzavretia. Vidím, že sa čím ďalej stáva príťažlivejšou, a nielen medzi mužskými.«

»Medzi mužskými!« opakoval Duain so smiechom. »Ah, teda moju vdovu možno i potešiť.«

»Bola samá opatrnosť«, hneď sa opravila pani Duainová. »Nikdy som nevidela v jej postavení mladú ženskú, ktorá by bola nežnejšia alebo prejavovala viac citu.«

Duain pozrel na matku so smiechom i zdesením.

»Mama! Hovoríš, ako by ona naozaj bola v takom položení a oprávnená byť opatrnou. Očarovalo ťa to dievča? Čo odo mňa čakáš? Ako si ja vôbec môžem predstaviť jemnosť takej ženskej, ktorá, keď vie, že ja už nemôžem podvrátiť jej reči, príde k mojej materi a predstiera, že som sa s ňou zaslúbil? Nechal som ťa hovoriť, lebo ťažko mi bolo sa spamätať a o veci rozvažovať. Ale teraz tu vyhlasujem, že nič na svete neprinúti ma vziať si za ženu také dievča — i keď neviem, aké pôvabné vlastnosti od tých čias nadobudla — ktoré malo tú úžasnú bezočivosť, robiť si nárok na mňa, ako jej slúbeného manžela, keď ja nikdy som jej nič podobného nesľúbil. Svätosväte ti prisahám, že medzi Anitou Andrewsovou a mnou nikdy nebolo nijakého zaslúbenia a myslím, že môžem bezpečne dodať, že ani nikdy nebude.«

Ale pani Duainová slabo potriasla hlavou, ako človek nie celkom presvedčený.

»Videla som to dievča denne už vyše roka«, povedala pomaly, »a nikdy nezbadala som ten nedostatok jemnosti a tú bezočivosť, o ktorých ty hovoríš. Vyvinula sa a uzrela v utešenú zrelú ženskú a stala sa mi drahou — veľmi drahou, Jurko — a ja ti otvorene hovorím, že ma bolí a rozhorčuje,

keď čujem, ako sa o nej vyjadruješ, práve tak, ako by ma bolelo, keby som čula, že jedno z mojich vlastných detí je nespravodlivo obviňované. Sám hovoríš, že nekonal si správne. Ja som tvoj postup v tých veciach odsudzovala a ak sa rozpamätáš, často som ti to i povedala. Ľahko ti je teraz hovoriť, že bol si ešte chlapec, keď si odchodil na vojnu; ale nebol si. Bol si, alebo si mal byť, čo sa zodpovednosti týka, takým chlapom, ako si dnes, hoci nebol si tým uhladeným, vyvinutým, sebavedomým mužským, ktorého v tebe teraz vidím.«

Pýcha materi povstala nad všetky ostatné a novšie sväzky, a možno ju i odvaha trošku opustila. »Ó, syn môj drahý, som taká hrdá na teba; taká hrdá na tvoju chrabrosť, na tvoje utrpenie, a na to, ako si ich premohol a stal si sa tým, čím si!«

»Som veľmi nešťastný človek v tejto chvíli, mama«, povedal Duain vážne. »Nepovieš mi, čo tým mieniš, keď hovoríš, že nekonal som správne?«

»Boly to len tvoje vlastné slová«, povedala pani Duainová vyhýbavo.

»Znely prísnejšie v ústach mojej matky. Viem, že ma nepokladáš za schopného byť zaslúbený s Anitou Andrewsovou a teraz chceš to odtajiť, no jednako máš na mysli niečo veľmi podobného, iba ak ňa celkom zle rozumiem.«

»Nepovedala som, že hovorila mi o nejakom formálnom zaslúbení«, odpovedala pani Duainová s istou nevoľou. »Povedala som, že sa mi priznala, že si jej vyznal lásku a že ňa miluje.«

Uprela oči na synovu tvár; ale nebol to len jej skúmový pohľad, ktorý vohnal mu krv do líc. Duain sa zapýril, zarazil a potom pokojne sedel so stiahnutým obočím, hlboko premýšľajúc a zrejme spytujúc samého seba. Napokon obrátil vážnu tvár k pani Duainovej a ustarostene stretol jej ešte vždy skúmajúci pohľad potrasením hlavy a pokrčením ramien.

»Máš plnú pravdu, mama. Keby som mal zajtra pri súde svedčiť, nemohol by som s čistým svedomím odprisahať, že som nikdy nevyznal Annite Andrewsovej lásku; a okolnosť, že nemôžem prisahať, že nepovedal som to práve tak zaľúbene každej ženskej, s ktorou som strávil dlhší čas, by mi zaiste nepomohla. Keď sa človek lúči a myslí si, že možno sa už nikdy nevráti, pohovorí veľa takých vecí, ktoré za iných menej dojímavých a menej vzrušujúcich okolností by nikdy nepovedal. Nie že by som sa vari vyhováral. Myslíš, že bola natoľko nevinná, že brala to žartovné zahrávanie vážne?«

Hovoril veselo, ale nebolo pochybnosti o jeho úprimnosti; a keď dodal: »Pravda, ak sa veci tak majú, len jedna cesta mi je otvorená«, odvaha pani Duainovú zrazu celkom opustila.

Veď jej syn bol jej synom a nič si na svete naozajstná mať väčšmi nežiada, ako to, aby jej deti obsiahly, čo si želajú.

»Vieme, že Annita nikdy nemala vážnych milencov, ktorí by ju boli naučili, čo je vážne vyznávanie lásky«, povedala, »a vieme i to, že čo ty robíš,

obyčajne robíš dokonale. Ale nechápem, prečo by si sa mal stať obefou toho, že Annita Andrewsová nevedela o ľúbostiach, odohrávajúcich sa medzi mládeňcami a devami.«

Jurko Duain zahľadel sa na mať. Začervenala sa pod jeho pohľadom.

»Ľúbosti je úhľadné slovo«, povedal. »Nie, mama, to nepôjde. Vieš tak dobre, ako ja, že čo hovoríš, ozýva sa dutým hlasom sofistiky. Sama si to ťažko z úst vypustila. Ak som nahovoril nevinnému dievčaťu toľko, že sa ona po celý ten čas pokladala za moju vdovu, tak po spravodlivosti patrí jej príležitosť stať sa ňou naozaj. A ak sa stala takou pôvabnou, ako hovoríš, hádam nejako to znesiem; a potom i tak nestojím o inú — ktorú by som mohol mať.«

Pani Duainová pomaly klesla nazad na stoličku. Tvár jej zbledla, oči sa naplnily ustrašenou hrôzou, pery sa v zúfalstve skrivily. Syn pozrel na ňu a usmial sa.

»Nazdávaš sa, mama, že nové rany zahoja staré?«

»Myslela som«, zajakala sa nešťastná mať, »myslela som — ó, Jurko! Ani neviem, čo som chcela povedať. Chcela som iba získať času. To všetko sa stáva príliš tragickým. Na ňu som celkom zabudla. Mala by som ti oznámiť, že je zas voľná. Jej manžel umrel onedlho po tvojom odchode.«

Tvár Jurkova zrazu tak zbledla, ako tvár jeho materi. Chytró vstal a podišiel k obloku, kde stál a pozeral von. Matka so žalosťou ho pozorovala.

Keď sa k nej vrátil, usilovala sa z tvári vyčítať jeho myšlienky, ale jeho upokojený výraz a držanie bo-ly neprístupné.

»Ty si ju nikdy nemala rada, mama«, povedal pokojne, »myslím, najmä preto, že mala zlý vkus vybrať si človeka lepšieho, ako som ja. Zdá sa mi, že jej výber sa aj ospravedlnil. Ale všetko to je ve-dľajšie. Viac o tom už nebudeme hovoriť. Musím zistiť, ak možno, do akej miery som zodpovedný za terajšie polozenie Annity Andrewsovej, a zaplatiť, čo jej dlhujem. Nateraz tá úloha stačí. Nemôžem vzbudiť jej podozrenie a —« zasmial sa, nie preto, že ho celá vec bavila, ale že sa cítil bezmocným.

»Ako sa len s ňou stretnúť? Keby som sa aspoň pamätal, ako sme sa rozlúčili, bolo by to ľahšie, pravda? Ale bolo veľa toho lúčenia — rozlične bo-lestného. Obávam sa, mama, že ty a ja sme mali pravdu: nekonal som správne. Je to poznamenanie o mojom bývalom živote a naučenie pre staromlá-deneckú budúcnosť, ak nejakú budem prežívať. — Nože, mama, rozveseľ sa. Nemiešaj tragiku do toho, ani neokrašľuj moju účasť na tom. Máš istý smysel pre humor, i hoci si mojou matkou. S mojej strán-ky zdá sa mi to celkom smiešne. A ja si, veru, za-sluhujem akékoľvek trápenie alebo ujmy, ktoré z to-ho pre mňa povstanú. Akékoľvek a všetky — ne-vynímajúc n i č o h o.«

Ostatné slovo vyslovil dôrazne a pani Dauinová ho porozumela.

»Ale pamätaj«, dodal, »neprijmem na seba násled-

ky, ktoré som sám nezavinil. Vyšetřím to nejako — a to veľmi dôkladne. Neviem, akým spôsobom, ale urobím to. Zdá sa mi teraz, že nehrám úlohu veľmi zaľúbeného milenca. Povedala si, že panna Andrewsová je u nás?»

Pani Duainová so vzdychom vstala.

»Hádám mala by som ísť pripraviť Annitu na niečo — ale na čo, neviem«, povedala, usmievajúc sa cez slzy. »Ó, Jurko, nie je to všetko hrozné? Práve len čo si sa ku mne vrátil a my, miesto toho, aby sme sa vzájomne venovali sebe, hovorili sme o inej osobe.«

Potom urobili plán, pravda, za daných okolností nie dokonalý. Pani Duainová mala ísť vyhľadať Annitu a po pol hodine poslať ju k Jurkovi, ktorý by ju čakal tam, kde bol, a medzitým premýšľal, čo najlepšie podniknúť.

»Id', pomodli sa za mňa, mama«, povedal Jurko, otvárajúc jej dvere. »Bitka pri Gettysburgu bola hračkou oproti tomuto.«

»Neviem, za čo sa pomodliť«, povedala pani Duainová odo dverí, s nádychom prostodušného humoru, ktorý nič na svete nemohlo celkom premôcť. »Neviem, čo teraz prosíš pre teba, alebo pre kohokoľvek iného. Som taká zmätená.«

A potom ho nechala samotného.

Zmätená! Ak ona bola zmätená, nebolo to nič oproti jeho položeniu mysli, pomyslel si jej syn, keď sa usiloval rozhodnúť, ako vo veci postupovať. Polhodina stala sa mu iba tenunkou nitkou času

medzi ním a potrebou sa rozhodnúť. V akomsi nervóznom zúfalstve ustálil, že najlepšie usporí chvíle tak, keď uváži o každej možnosti osobitne, a prvým bodom musí byť, pravda, stretnutie. Ako sa s ňou stretnúť?

Dvere v odľahlom kúte izby sa otvorily, záclona pred nimi sa zdvihla a pod ňou stála Annita Andrewsová, hľadiac na neho.

Duainove prvé myšlienky, valiace sa ako blesk v jeho mysli, boly také bezcieľne a slabé, ako naše popudom hnané myšlienky vždy bývajú, čím slúžia iba k nášmu poníženiu. Áno, bolo to tak, ako bol povedal. Stála tam pekná, ako očakával, že bude, taká necitná, ako vždy bývala, a polhodina, ktorá mala byť jeho, bola mu nespravodlivo odopretá.

Už či ona alebo on sa pohol prvý, to nevedel. Vedel iba to, že záclona na dverách sa napokon spustila, uzavierajúc ich vedno, že sa stretli temer stred izby a že on držal jej ruku ako nejaký známy — vtedy cítil sa byť morálne presvedčeným, že práve tak ju držal i pri ich rozlúčke — nič viac ani menej. Niečo mimo neho zabraňovalo mu vreľšie svítanie, a keď Annita prehovorila, vedel, že ona ho zadržala a nie jeho vlastná neodhodlanosť.

»Teda neviete, nepovedali vám?«

Jej oči rýchlym pohľadom spytovaly jeho tvár prvej, ako sa ozvala, a preto dýchala hlboko, sťa úľavou, keď došla pomalá jeho odpoveď slovami.

»Čo mi nepovedali?« opýtal sa Duain s tou podivnou nechufou čestného človeka, ktorý musí

v presných slovách vysloviť lož a pripravený je do krajnosti ju hájiť. Annita zdala sa prijať jeho otázku za zápornú odpoveď, čo bolo i jeho úmyslom.

»Teda mám príležitosť povedať vám prvá — a vysvetliť — nie, nemôžem dúfať, že vám to niekedy vysvetlím.«

Triasla sa tak veľmi, že číra ľudskosť mohla ho pohnúť k tomu, aby jej pomohol svojím ramenom, ale on len stál nehybne, bez slova a čakal, aby hovorila ďalej. Jej ruka ešte vždy spočívala v jeho, ale vedel, že nechala ju tam iba preto, že potrebovala oporu a nie pre nejakú inú príčinu. Cítil sa byť surovým sudcom, keď takto čakal na jej obranu. A jednako iné ani robiť nemohol. Keďže teraz jej polozenie zdalo sa vyžadovať jeho telesnej pomoci, poskytol jej ju, pevne a láskavo, tak, ako jeho povaha bola by mu kázala poskytnúť ju ktorejkoľvek ženskej. Ešte i posunul trošku svoje rameno, aby jej váha spočívala ťažšie na jeho ruke. Videl, že Annita pocítila ten dobroprajný pohyb, lebo jej tvár sa tuho zapálila.

»Nebuďte ku mne láskavý!« vykrikla ostro, »neviete, čo som vykonala!« Jej hlas zamĺkol, ako by už nemohla ďalej hovoriť; ale po námahe pokračovala tichým, rýchlym tónom; musel si skloniť hlavu, aby ju počul. »Po prvé, smiem byť s vami na chvíľočku o samote, celkom o samote? Ukrývala som sa vo vedľajšej izbe ako zlodej, ktorým vlastne som. Dúfala som, že ma všetci zabudnete. Vkrad-

la som sa sem k vám, keď som počula, že obe od-
išly. Môžete mi teraz venovať desať minút — sám?«
Obzrela sa k dverám, sťa by sa bála, že ich niekto
vyruší.

»Sme celkom sami«, povedal Duain vážne. »Ni-
kto nás nevyruší. Čo mi chcete povedať?«

Videl, že jej pery sa pohybovaly, ale slová ne-
prišli. Celá jej tvár zaliata bola červeňou; viečka
ležaly jej ťažko na očiach. Odkedy vkročila do izby,
Duain ešte nevidel dobre jej oči. Pozeral teraz na
ohnuté riasnice, spočívajúce na rozpálených jej
lícach, a čudoval sa, ako môže zdrvivúci stud najšť
výraz v dvoch takých tenkých čiarkach. Viečka sa
jej bolestne chvely, ako by sa márne chcely zdvih-
núť. Slová napokon prišli v rýchlom návale; no
jednako len prišli a to úsilie, spojené s odvahou a
pevnou vôľou, mohutne pôsobilo na mladého vojaka.
Rozpamätal sa na bitku pri Gettysburgu a predsta-
vil si, že táto bledá tvár dievčaťa mohla byť tvárou
niektorého šuhaja, bojujúceho neďaleko neho v tom
ostatnom nešťastnom útoku. Tá nemá prosba k jeho
vlastným inštinktom vojaka bola najlepšou obranou
súcou obmäkčiť Duaina ako sudcu.

»Nosím — nosím tento smútok za vami — a úmy-
selne robila som dojem na každého, že ste boli mo-
jím — mojím milým — vy, ktorý ste nikdy v svo-
jom živote nepovedali mi slovíčka lásky!«

Keď dokončila, odtiahla sa od neho, ako by nával
sebaopovrhnutia dodal jej sily; ale ešte vždy nemo-
hla na neho pozrieť; tvár mala pohrúženú do tra-

súcich sa rúk. Duain stál neďaleko nej, taký zmätený v mysli, ako pred jej príchodom. Jeho položenie, hoci celkom zmenené, bolo sotva znesiteľnejšie. Cítil, a to s povďačnosťou, že veľká farcha spadla s neho. Bol si predstavoval, že čaká ho chúlостivá a ťažká úloha — temer nemožné skúmanie dievčaťa a seba — a teraz videl, že toho niet. Bol celkom oslobodený. Tak predsa nevykonan nič, za čo by sa mal hanbiť; ale tá hanba, pod farchou ktorej iná osoba — ženská — sa hrbila pred ním, bola mu, pre jeho dobroprajnú povahu, temer jednako bolestná. Nemohol jej pomôcť. Ako by mohol on — on zo všetkých mužských — osloviť ju? Čo by jej povedal? Farcha, ktorej sa zbavil, ležala teraz na pravých, hoci slabších pleciach, ale akosi cítil, že on sám ju ta musel prevaliť. Teraz, keď už nebol nijako viazaný, mohol si dovoliť byť veľkodušným, a iste nebolo nič, čo by mal nenávidieť, alebo od čoho sa odvrátiť v tej sklúčenej postave poníženia, zakrývajúcej pred ním tvár zahanbenej ženskej. Veď, napokon, bola ženská, a dokázala sa byť smelou ženskou; obe tieto okolnosti znamenaly mnoho u Jurka Duaina. V svojom slutovaní zabudol na svoje krivdy. Že sa ako deti bavievali vedno, bolo ďalším argumentom za milosrdenstvo, a dojatý viac ako osobným súcitom, urobil to, čo pravdepodobne za daných okolností bolo jedine možné. Z nepríjemnej prítomnosti jedným krokom zašiel k minulosti, k prostejšiemu spôsobu konania, ba i k osloveniu z ich detských čias, keď sa vedno hrávali.

»Nože, Annita, buď rozumná«, povedal prakticky, »nebola si nikdy plačkom. Utri si oči a pohovorme si. Na moje čestné slovo, neviem, o čo ide, ani ako sa to stalo; ale viem, že ty mi môžeš aspoň niečo z toho objasniť. Musíš nahliadnuť, že ti chcem pomôcť — už k vôli zašlým časom, ak nie pre iné.« Pristúpil k nej bližšie a chytiac jej ruky do svojich, ako by to boly Elenkine, jemne sňal ich s jej tvári. »Čože si to vykonala?« spýtal sa láskavo a prekáravo. »Nikdy som si ňa nepredstavoval ako šibala.« Usmievavo pozrel dolu na ňu a išiel o bod ďalej. »Nie že by si vari nebola vítaná použiť ma, ako sa ti páči, už či živého, alebo mŕtveho; ale prečo som taký požadovaný za mŕtva a tak horlivo odmietaný za živa? Trošku ma to uráža.«

Potom pozrela hore na neho, ale s výrazom človeka, prihlboko pokoreného, aby mohol pokorenie svoje ďalej v sebe skrývať. Duaina srdce trhlo, keď videl ostrý bôľ, svierajúci črty jej tvári, a znova pozrel na ňu tak, ako keď v často povstavšom stisku preplnenej ulice zrak človeka niekedy zachytí sa pohľadom utrpenia na cudzej tvári a oko chvíľku utkvie na oku. Annita bola mu, aspoň v duchu, trošku viac, ako dajaká neznáma, pre ich dôverné priateľstvo z mladých čias. V jeho pohľade ako by bola zbadala práve ten zjavivší sa súcit, a to jej dodalo sily, že sa opanovala.

»Neplakala som«, povedala s pevným pokojom. »Keď sa ženská tak hanbí, ako ja, vtedy neplače. Je pekné od teba, Jurko, veľmi láskavé a zodpo-

vedajúce tvojej povahe, ale — nie, ty mi nemôžeš pomôcť. Nik mi nepomôže. Urobila som hroznú vec a teraz musím za ňu znášať trest po celý svoj život. Nechcem sa trestu vyhnúť, ale chcem, aby si vedel, aké silné bolo to pokušenie, a že sa mi nikdy, veru nikdy, ani len na chvíľku nesnívalo, že môj klam mohol by v sebe zahrnúť i teba. Nikdy mi na um neprišlo, že ty môžeš žiť.«

Duain ju prerušil, dohovárając jej s úsmevom: »Je ti ľúto, že žijem? Teda to si si myslela o svojom dávnom priateľovi, keď si ma zazrela pri obloku pod dáždnikom? No, Annita, to je bezmála surovosť.«

Premýšľajúc, zdvihla oči k nemu a on prvý raz od ich stretnutia videl ich dobre a súčasne poznal, že chybil. Alebo v minulosti nebola tak blízko neho, alebo sa aspoň v jednom zmenila z tej, na ktorú sa pamätal. Keď pozrela hore k nemu, celá jej tvár bola ožiarená jej očami. Boly to vážne, zamyslené oči, hlbšie a tmavšie ako tie, na ktoré sa pamätal, a nesmierne krásne. Keď odpovedala, pozerala rovno do jeho očí, no zdalo sa, že nič nevidí. Jej odpoveď obsahovala tú priamu, otvorenú pravdu, ktorá niekedy prichádza so zúfalstvom.

»Neviem. Zdá sa mi, že sotva chápem, že naozaj žiješ. I teraz myslím o tebe, ako som si ňa predstavovala za prešlý rok. Zdáš sa mi byť dvoma osobami — jedna mŕtva a druhá živá.«

Tu, možno, bolo nejaké priznanie v jej slovách a Duain bol tiež iba človekom. Čo ležalo na dne tej záhady, ešte nevypátral a preto sa v ňom prebu-

dila oprávnená zvedavosť, pobádajúca ho ďalej skúmať.

»Myslela si na mňa za predošlý rok, Annita?« spýtal sa, a akási mäkkosť vo vlastnom hlase nepríjemne vohnala mu krv do tváři a zmiatla ho. Keď zbadala, že sa zapálil, jej tvár poliala sa červeňou urazenej ženskej, tak náramne líšiacou sa od zapýrenia sebaopovrhnutia, ktoré bol videl u nej, keď sa stretli, že Duain s vlastným pokorením nahlas vykrikol:

»Nie, nie — nemysli to tak! Nie som namyslený somár. Nikdy som si nepredstavoval, že ty — ty by si, azda, o mňa stála.« A jednako vedel, že si bol myslel niečo veľmi podobného.

»Neodprosuj«, povedala s dôstojnosťou naozajstnej pokory. »Máš právo si myslieť o mne čokoľvek chceš, ale toto jedno by nebola pravda. Nie, nikdy som o teba ani najmenej nestála v takom smysle, ako ty predpokladáš. Ani len tej výhovorky som nemala.«

»Naozaj nemienil som nič podobného«, prudko sa opravil Duain.

Cítil dvojnásobnú ľútosť, že dovolil, aby taká sebavedomá myšlienka v ňom zakotvila, a že to spozorovala i Annita Andrewsová, ktorá predtým nevelmi badala také obratné náznaky. Začínal cítiť o nej, ako ona bola poznamenala o svojich citoch k nemu — ako by bola dvoma osobami — jedna, to ostýchavé, tiché dievča, ktoré bol poznal; a druhá, táto nová, nevysvetliteľná ženská so zľaknutým

srdcom, chvejúca a červenejúca sa pred ním, no vždy ovládajúca seba. Pokračovala s tou istou pokojnou dôstojnosťou, a odvrátiac sa od tejto stránky predmetu, prinútila sa vyrozprávať Duainovi celý priebeh udalosti, hoci bola si vedomá, že tým i tak nič nezíska.

»A potom, vedela som, že sa previňujem len proti tebe — mŕtvemu, ako som si ňa predstavovala; vedela som, že tým —« váhajúc zamĺkla a dívala sa na svoje ruky, krútiac si stále prsty. »Vedela som, že niet inej, ktorej by som, azda, tým ublížila, lebo —«

Jej mäkký hlas zatíchol, prosebne pozrela k nemu a on vážne, bez pretvárinky dokončil za ňu vetu:

»Lebo si ju dobre poznala a ona ti povedala, že som ju mal rád?«

»Áno.« Nepozrela na neho a hovorila tmeným hlasom, ako by sa vtierala do nejakej svätyne. »Nemysli, že mi povedala viac; to myslí. Len to mi povedala, a vyslovila svoje nešťastie, že tomu tak bolo. Už vieš —« Zasa chytro na neho pozrela a on zreteľne videl, že prvým jej popudom bolo byť poslom jeho nových nádejí a potom nasledoval druhý, neurčitejší popud prítomnej zdržanlivosti.

»Zvedel som, že je zasa slobodná«, povedal jednako vážne.

Toto sa i jemu zdalo nevhodným časom a miestom na rozhovor o nej. Ale bola to tá Annita Andrewsová, ktorú poznal ako dievča bez akýchkoľvek popudov? Jeho mať bola mu povedala, že sa zmenila — a mala pravdu. Zkúsenosť ju zmenila a zjemnila.

No s ťažkosťou si uvedomil, že Annita Andrewsová vlastne neprežila nijakú zkušenosť. Mŕtvy milý, ktorého si bola privlastnila a pod zámienkou oplakávala, teraz stál pri nej živý a priznával sa k láske k inej a k tej ho ona priamo posielala, zrejme bez bôlu, ba naopak, so zle utajenou túžbou. Duain nemohol to ďalej trpieť.

»Viem, že ma budeš pokladať za krutého«, povedal zrazu. »Nechcem byť takým, a ani necítim, že som taký; ale takto pokračovať nemôžeme, Annita. Cítim sa ako človek vo sne a nič sa mi nevyjasnieva. Bol som veľmi ťažko chorý a možno i to napomáha moju zmätenosť, ale musím ťa pýtať o nejaké vysvetlenie.«

Sklonil sa k nej a vzal jej ruku medzi svoje s nežnou úctou a nie umelou zdvorilosťou.

»Po prvé chcem ti dať na známosť«, povedal úprimne, »že čo sa mňa týka, odpúšťam ti tu všetko — hriechy vyspovedané i nevyspovedané. Ale chcem všetko rozumieť. Pokladáš to za neprirodzené, Annita? Zdá sa mi, že veci teraz tak stoja, že bude to lepšie pre nás oboch. Poď, sadni si sem a rozpomeň sa, ako dlho sa známe — odjakživa. Chodili sme vedno do školy, pravda?« Hovoriac pritiahol k Annite stoličku a stál pri nej s rukou na operadle druhej stoličky, ako by čakal dovolenie si prisadnúť; ale vidiac, že i pri jeho nežnosti Annita bola natoľko rozochvená, že si toho nevšimla, sadol si oproti nej, teraz už celkom rozhodnutý vyšetriť vec do základu, ale nie nejakým krutým naliehaním.

»Vieš, nedala si mi príležitosť nejako si lichotiť«, povedal, chcejúc ju posmeliť. »Začínam chápať, že bol som len akýmsi vešiakom, na ktorý si čosi zavesila, a chcem vedieť, čo to bolo.«

Hneď pozrela na neho a rýchly záblesk akoby povďačnosti ožiaril jej tmavé oči, ktoré on teraz pokladal za také obdivuhodne zmenené a zjemnené.

»Tak to bolo«, zvolala už prirodzenejším hlasom. »Pochopil si to sám a ja som si myslela, že nikdy nebudem môcť ti to celkom vysvetliť; ale nevieš a ani neočakávam, že niekedy pochopíš, koľko mi na tom záležalo. Ty si vždy mal lásku a preto nemôžeš ju oceniť tak, ako ja. O teba vždy každý stál. Celé naše mestečko ešte i dnes smúti za tebou, ako keď si —«

»Umrel«, nadhodil Duain s úsmevom. Ale úsmevom tým len ukázal, ako hlboko je dojatý. »Odplatí sa dva razy umrieť, aby to človek zistil«, dodal s citom.

»Bol by si ochotný žiť a trpieť celý svoj život, ako ja teraz musím, za ročné prežitie v takej — trošku podobnej láske?«

Duain sa náhle odvrátil od svojho vlastného vnútorného rozochvenia k osobe hovoriacej, ako by mal pred sebou niekoho, koho predtým nevidel. Ale bola to tá istá Annita Andrewsová. Deva tá mala prijednotvárne plavé vlasy a črty priveľmi pravidelné, aby ju mohol nazvať krásnou. Bola i bezfarebná, kým nezdvihla svoj zrak; ale tie jej hlboké, meniace sa oči zmenily a osvietily celú jej tvár a chvejúce

sa ústa boly také vnímavé, ako ľúbezný kvietok. Jemný jej hlas, trasúci sa utrpením a roztúžením, dopadol na Duainove zadivené uši a hlboko ho vzrušil. Zmätený zasa pozeral v tie hnedé oči, na ktoré sa pamätal, že boly plytké a nezaujímavé, a znova našiel niečo celkom iného, niečo ako by zjavenie duše, i sklopil oči pred jej zrakom. Hneď sa mu predstavil obraz, podivne živý, keď raz zamladi zablúdil sám do neosvetleného kostola a posadiac sa, hľadel na chladný oltár, na strnulé obrysy miesta pred oltárom, a s chlapčenskou nesnášanlivosťou sa čudoval nad vrúcnou zbožnosťou kľačiacich, uchýlivších sa sem obetovať modlitbu pred tou chladnou svätyňou. Potom sa otvorily dvierka pri oltári a potichu vstúpil dnu so zapálenou sviečkou v ruke v bielom oblečený miništrant. Malinkým plamienkom tu a tam sa dotkol oltára a odrazu sa zrodila jemná, lahodná žiara. Zo strnulých obrysov staly sa mystické sväté miesta. Chladný oltár dýchal bytosťou a sálal divnú, sladkú moc, ktorá privolávala a žiadala ľudí k sebe. Vnímavý duch chlapca, premožený tým nádherným čarom premeny, naplnil sa bojazlivosťou i poddal sa. Rozpamätal sa, že zohol kolená k modlitbe; až potom, keď si uvedomil, že sa ten čin bohoslužby liší od viery jeho príbuzných, vstal a vyšiel z kostola. Na toto rozochvenie z dávnych čias si spomenul, keď videl, že duša ženskej povstala a ožiarila oči Anny Andrewsovej. V tej chvíľke zistil, čo chýbalo dievčaťu, ktoré bol poznal, a čo získala ženská, akou bola teraz. To nevysvetliteľné niečo, ten

plamienok života, ktorý pomenovať nemohol, ale bez ktorého ženská mu ženskou nebola, akousi divnou alchymiou životnou vmiešal sa do zdanlivo zapečatennej povahy. Jeho mať nazvala to šiestym smyslom ženskosti, no Duainovi na mene málo záležalo. Vedel, že čokoľvek to bolo, čo získala, to s celým svojím jemným čarom a príťažlivou krásou je teraz vlastníctvom Annity Andrewsovej a cítil jeho moc. Pokým sa jeho bystrá a dôvtipná myseľ zapodievala tou myšlienkou, Duain súčasne poznal, že posiaľ netušené nebezpečenstvo čihá tu na neho. Stál so ženskou, ním alebo aspoň skrze neho prebudenou k novému a čarovnému kúzlu a právu ženskosti. Už len v čírej tej okolnosti bolo nadostač plameňa rozohriať i chladnejšiu povahu a že vedel priveľmi dobre, v čom spočíva jeho slabosť, nedôveroval si. Pocit, ktorý za chlapca mal, keď sa našiel v pomykove, prežíval i teraz — cítil, že bezpečnosť mu skytá iba bezodkladný útek. Už sa aj bol pohl v stoličke vstať a odísť, ale Annita sa znova ozvala a na jej slová Duain chytro klesol nazad a zapálil sa ako malý chlapec, že sa prichytil pri takej nerozmyslenosti. Zdalo sa, že Annita alebo zabudla na jeho bytosť, ako na čiastku tohto problému, alebo hovorila úmyselne tak, aby ho uistila. Jej rozochvenie už pominulo a zasa bola viac sebe podobná, taká, akú ju zprvoti a najlepšie poznal.

»Nikdy som ani najmenej nestála o nijakého mužského — hádam preto, že nijaký mužský o mňa nikdy nestál. Ale ako by sa ti páčila tá my-

šlienka a to povedomie, že celý tvoj svet vie, že nikto nikdy neprišiel k tomu náhľadu, že by bolo blaženosťou stráviť zbytok svojho života s tebou?»

Obrátila sa k nemu s prvým úsmevom za ich rozhovoru a prvý raz zbadal v jej konaní tú dávnu detskú dôvernosť, ktorú i on k nej preukazoval.

»Ty si nikdy nepretrpel niečo takého. Vždy som sa čudovala, Jurko, prečo si nie sebecký, ale k ženským si nikdy nebol namyslený.«

Hovorila uznanlivo a prosto, s krásnou ušľachtilosťou ženskej, ďaleko vzdialenej od koketovania. Duain chcel ovesiť hlavu a priznať sa, že v jej prípade temer dokázal sa byť bezmála sebeckým. Zrejme sa tu nemusel obávať nijakých osidiel.

»Annita«, povedal váhavo s úsmevom. »Je pravda, že ani jeden mužský nikdy neprehovoril k tebe slovíčka lásky? Si naozaj natoľko panenská?«

I ona sa trošku veselo usmiala; necítila nijakú urážku alebo zmätok.

»Keby mi bol niekto pred pol hodinou povedal, že budem sa tu s tebou smiať, nebola by som mu verila. Naozaj, musel si byť veľmi láskavý a dobrý. Ale zdá sa, nehovorím ti, čo si bol odo mňa žiadal, no uver, všetko, čo hovoríme, sa vzťahuje na to viac, ako sa nazdávaš. A možno je to tá najľahšia cesta. Nie, nikdy nemala som milého, ani nikdy nepovedal mi nikto čo len slovíčko naozajstnej lásky, a ani sa nepamätám, že by som si bola jedno alebo druhé veľmi žiadala. To ty nerozumieš, však nie?«

Pozrela na neho s nežným úsmevom v jej hlbo-

kých očiach a, pozerajúc zasa na ňu, Duain opakoval s údivom, ktorý bol naozajstný:

»Ty že si nemala milého! A prečo?«

Hoci plamienok utrpenia, ktorý ožiaril jej tvár, sa už pominul a s ním i napätie, ktoré ho bolo dojalo, vedel, že viac na ňu nebude môcť pozrieť, aby mu neoživla pamäť, aby si nepredstavil, že plamienok ten zasa môže osvetliť jej črty, práve tak, ako pohľad na chladný oltár mu ešte vždy neodvratne pripomína živý obraz toho, ktorý bol videl zrazu vstúpiť do tak nádherne mäkkej žiare.

»Prečo?« opakoval, keď ona neodpovedala.

Potriasla hlavou a ten istý slabý úsmev pohrával na jej vnímavých ústach, ako v očiach.

»Pred rokom nebol by si sa ma pýtal ‚prečo‘?« Zmenila som sa za ten rok. Viem to. Vidím to v zrkadle spôsobu, akým každý so mnou nakladá; ešte i v tvojom. Nevieť si to vysvetliť, ale viem, že je to tak a — ó, bol to taký blažený rok! Nikdy som si nežiadala milého, ale vždy som si želala, a to náruživou, mať to, čo mám teraz. Chcela som byť príťažlivou, vedieť udržať u seba ľudí, ako to robily ostatné dievčatá; nielen udržať mužských, ale aj ženské. Ani nevieš, čo pretrpí ostýchavá, nie príťažlivá ženská, alebo ako smutne, clivo je byť uzavretým sám v sebe. Bola som poľutovania hodné, zúfalé, opustené stvorenie. Živá duša nechcela byť u mňa. Teraz budem viac ako opustená. To je cena, ktorú musím zaplatiť za jediný rok toho blaženého života. Je to cena, ktorú musím zaplatiť!«

Jej hlas sa zrazu ostro zlomil vo fikajúci dych. Jej tvár sa začervenela a zrak sa napäl tak, ako Duain bol neraz na bojišti videl, že pri prudkom telesnom bôli krv vstúpi náhle do tvári a napne sa i to najsmelšie oko. Usilovala sa opanovať sa, ale nový a nový vzdych sa jej vydieral z hrdla. S výkrikom bezmocného zúfalstva dala sa do plaču a rukami si zakryla tvár. Duain sa priklonil k nej a položil ruku na jej plece.

»Neplač, Annita, neplač«, povedal nevediac si rady. Pred chvíľou bol si predstavoval, že bolo by mu bývalo ľahšie vec usporiadať, keby Annita bola začala plakať. Cítil, že jej odvaha a sebaopanovanie, ktoré bol obdivoval, mu iba prekážaly, lebo vyžadovaly jeho trpezlivosť; ale toto bolo desať ráz horšie. Nezaujímal k nej ani z minulosti ani z terajška určitého stanoviska, podľa ktorého by ju potešil. So zmäteným popudom, ktorý nemohol odtajiť a na skúmanie ktorého nemal kedy, priklonil sa k nej bližšie a rýchlym pohybom schytil ju do náručia a pritisol k sebe, ako by ju chcel ochrániť.

»Niet nijakej ceny«, povedal chvatne. »Prečože by mala byť? Nikto sa o tom nemusí dozvedieť. Sám neviem, čo sa to všetko stalo a ani nechcem, aby si mi to povedala. Dôverujem ti. Nemôžem ti nedôverovať. Kdesi sa stal omyl, ale ochotný som pri ňom sotrváť. I ty si ochotná, Annita?«

Zdvihla hlavu a uprene na neho pozrela — zadivenie odplašilo jej slzy. Hoci neurobila pohyb, aby sa mu vymykla z náručia, vedel, že to len preto, že i

jej reč i pohyby jednako boly ochromené. A keď sa jeho oči stretly s jej, zasa povedal s väčším citom: »Cena tá je priveľká, tú by si nezniesla — je nadmieru veľká. Nijakej ceny nebudeš platiť, Annita, ak pôjdeš za mňa.«

»Ja? Nerozumieš, čo som ti hovorila? Nestal sa nijaký omyl. Nijaká cena nie je priveľká, aby som zaplatila za to, čo som vykonala. Išla som k tvojej matke a oklamala som ju.« Položila si ruku na hrdlo, ako by ju tie slová priamo dusily, ale pevne pokračovala s výrazom rozhodného umiernenia na tvári. »Myslela, že som povedala, že si bol mojím milým a ja som ju ponechala, ako aj každého človeka v tom domnení. Ukradla som všetky slasti milovanej ženy, žala všetky jej výhody. Nemáš ma čo ľutovať, Jurko, nijakej príčiny obetovať sa mi.«

I pri snahe hovoriť prísne, slová Annitine znely tak prosto, tak sladko, boly také plné vďačnosti, že to Duaina hlboko dojalo a jeho cit bojovníka znova obdivoval jej odvalu.

»Nebola by to obeť. Vidím to teraz jasne a myslím, že by som ťa mohol urobiť šťastnou. Ak ma miluješ —«

Prudko sa od neho odtiahla a po prvý raz za ich rozhovoru ona mala vedúce slovo.

»Nie, nemilujem ťa«, povedala rázne. »Nemilujem. Myslím, že som ti to hneď na počiatku urobila jasným. Usilovala som sa to zdôrazniť. Výhovorka, že ťa milujem, ma nevedla. A kým ja dlhujem ti veľkú náhradu, ty mi nedlhuješ nič — vôbec nič —

a najmenej seba. Teraz ťa prosím, chvíľočku ma vypočuj. Budem ťa hľadieť hovoriť zreteľne a stručne a potom odídem naveky. Náš rozhovor už i tak prídlho trval. Vošla som k tvojej matke práve keď sa dozvedela o tvojej údajnej smrti, keď jej žiaľ a bôľ boly najväčšie. Nevieš, prečo som tak čudne konala. Vtedy nerobievala som veci z popudu. Zaiste už od tej chvíľky začínala tvoja matka na mňa vplývať. Nikdy na mňa nik nepôsobil tak, ako ona. A viem, že sa mi to v živote viac ani nestane. Plakala som, keď jej slzy tiekly dolu lícami a chvela som sa, keď bôľ lomcoval jej telom, až napokon obrátila sa zrazu ku mne a spýtala sa ma, či — či mám väčšiu a hlbšiu príčinu na žiaľ, ako ona. A povedala to tak skúmavo, s toľkou nežnosťou, láskavo ma pri tom hľadiac, že — no, nemôžem to nijako vysvetliť — keď sa mi hlas vrátil po tom prvom otrase, ktorý ma hodne omráčil, nemohla som prinútiť svoj jazyk vysloviť to slovo, ktoré by nás bolo navždy rozlúčilo, práve tak ako ruka moja by ju nebola schopná udrieť. Ó, ty vieš, aká je ona dobrá, láskavá! Vieš, čo to znamená byť ňou milovaná! Kým som mlčala —« zatíchla. Veľký bôľ a ťažkosť rozprávania sa vracaly. »Bolo už neskoro. Mlčanie znamenalo pre ňu kladnú odpoveď. Prv, ako som sa nazdala, bola som v jej náručí, na jej srdci. A tam som od tej chvíle. Ty si jej syn. Vieš, čo to znamená. Zprvu znova a znova som sa usilovala jej všetko vysvetliť, vyspovedať sa jej, ale v ten prvý deň bola som taká poľakaná, zdesená nad tým, čo som vykonala — že

som zamdlela; a prv, ako som mohla vec napraviť, povedala to nielen drahej Elenke, ale i lekárovi. Vieš, že ona tajnosti veľmi nezachováva. Neskoršie dozvedeli sa to i iní — a potom — zriekla som sa úsilia veci zmeniť. Niekedy som hrozne trpela. Vždy som sa čohosi bála, no bola som šťastnejšia, ako kedykoľvek v živote. Ba nechala som tvoju matku v domnení, že si mi dal tento prsteň — sobášny to prsteň mojej starej mamy.« Tmavá červeň pokryla jej líca, keď sa dotkla prsteňa na svojej ruke. Pokračovala už nie tak pevne, viac nepokojne, raz sa zapýriac a zasa zblednúc. »Neviem, prečo ma tie malé lže ponižujú viac, ako tá veľká, ale je to tak, a práve preto ňa chcem s nimi oboznámiť. Zakaždým som sa nenávidela, ale nie na dlho — bola som taká šťastná. Ako vieš, nikdy predtým nebola som medzi ľuďmi, schopnými milovať, a akosi zrazu každý so mnou ináč nakladal. Najprv Elenka vyrozprávala mi svoj románik lásky. Celý čas bola som dôvernícou jej milého. Predtým mi nikto nič nepovedal. Teraz sa všetci domnievali, že ich pochopím, lebo som už ľúbila. A pochopila som, ale nie pre tú príčinu. Bola by som ich vždy chápala. Bolo to práve to, za čím som túžila, hoci som si toho nebola vedomá. Bolo to ako nové, krásne zrodenie. Pred týmto rokom som vôbec nežila. Bola som len akýmsi bezpohlavným tvorom. Ani nevieš, čo ženskej môže znamenať to, že je ženská. Nikdy nepoznala som výhody pravej ženskosti. Nemôžem ich rozoberať, alebo opisovať, len viem, že ony tvoria svoj svet nádherný — a

som rada — áno, veľmi rada, že som v ňom žila. Viem, že moja cesta k nemu viedla lžou — takou hanebnou lžou! — a že dvere do neho otvorily sa mi len na jeden rok, ale —«

Zamĺkla, jej napätý hlas sa chvel a ona sa slabo zatriasla, akoby v mraze reakcie. Slová jej prichádzaly pomaly; tvár mala takú bielu, že Duain, pozorujúc ju prenikavým pohľadom, bol dojatý a sám sa zachvel ľakom nad jej bledosťou.

»Nemôžem sa vrátiť k tomu, čím som bola. Nikto mi už nebude dôverovať — ani si ma vážif — ale ostanem ženskou — ženskou navždy zahanbenou.«

Vstala a ostala stáť. I Duain vstal a pozeral na ňu bez slova, ako keď sa stretli pri jej príchode. Vedel, že má pravdu. Niet väčšej hanby na svete, ako stud ženskej, zahanbenej vo vlastných očiach a v očiach iných ženských. Mužskí, azda, by jej odpustili ten osudný omyl — on sám chápal, akému pokúšaniu bola vystavená, chápal jej ohromný a neobyčajný zisk, hoci neprávom nadobudnutý, a ľahko jej odpustil; ale vedel, že ženské ju nikdy viac neprijmú pod predošlými podmienkami. Toho zdala sa byť celkom vedomá, s tým počítala a prijala to za svoj spravodlivý, zaslúžený trest.

»Myslím, že by som ti mala tieto veci vrátiť«, povedala tíško. »Tvoja matka nebude sa chcieť so mnou o nich viac rozprávať, keď jej rozpovieš všetko, čo som ti povedala. Dala mi niektoré veci, ktoré kedysi patrily tebe — pre ňu sú to poklady. Tu sú. Odovzdaj ich jej.«

S ňadier vytiahla tenkú zlatú retiazku, na ktorej visela miniatúra chlapeckej podoby Duaina, namaľovaná na slonovej kosti. K nej priviazaná bola i maličká zlatá ceruzka a Duain hneď poznal, že je to tá, ktorú kedysi nosieval pri hodinkách. Ešte vždy stál a pozoroval ju v akomsi hroznom zdesení, keď obe tie pamiatky odopínala s retiazky, ktorú nosila okolo hrdla, a položila ich na stôl k jeho ruke. Nezdala sa klásť nijakého neobyčajného dôrazu na túto čiastku svojej spovedi, hoci sa Duain nepohol vziať pamiatky k sebe, ale stál nehybne ako predtým, majúc oči stále upreté na jej tvár. Že pred chvíľkou zašiel tak ďaleko, že ho ona odvrhla, naplnilo ho údivom. Cítil hlbokú vďačnosť k nej za veľkodušnosť toho odvrhnutia. Prešiel veľmi blízko nebezpečenstva a vyviazol z neho nie svojím úsilím, no jednako to poznanie, že z nebezpečenstva unikol, nemohlo zničiť v ňom chytro sa vzťahajúcu nevysvetliteľnú a neodolateľnú túžbu ospravedlniť ju v svojej mysli za každú cenu. Čosi v pohybe jej ruky, keď složila pamiatky, vnútilo mu spásonosné presvedčenie.

»A jednako stojíš o mňa!« zvolal zrazu so zápalom. »Nebola by si nosila tie veci na svojom srdci, keby ti ony neboly milé. Bolo by to hrozné! Nevidíš, že by to bolo hrozné — hroznejšie, ako všetko ostatné! Ak nestojíš o ne, o mňa, prečo ešte vždy leží tvoja ruka pri nich? Prečo sa neodvrátiš od nich, ako od obyčajných, všedných vecí?«

Keby bol mohol odvolať tie náhle slová, bol by to urobil hneď, len čo ich vyslovil, lebo Annita odtrhla

ruku, ako by ju tie veci boly popálily, a položila ju na srdce. Nebol to pohyb melodrámy. Videl, ako trpí, ako sa jej prsia zdvíhajú pod tlakom dlane, ktorou ako by násilne chcela utíšiť svoje telo, kým jej myseľ pracovala. Tmavé oči žalostne na neho pozeraly a rozširovaly sa akoby od strachu. Napokon, chvejúc sa od slabosti, urobila namáhavý krok k úteku, ale sila ju opustila a s tichým, stonavým výkrikom bezmocnosti padla na kolená pri stole, priťahujúc zúfale pamiatky k sebe a, držiac ich v rukách, zakryla si tvár.

Duain stál a pozeral dolu na to, čo bol vykonal, zhrozený a zľaknutý. Neopovážil sa jej dotknúť, alebo k nej prehovoríť. Jej vzrušenie mohol si vysvetliť len jediným spôsobom, a on, len on, aspoň toľko vykonal. Keby nie on, bola by tíško zmizla z jeho života, azda ani nevediac o tajnosti svojho srdca. Prezradil ju jej samej i sebe.

Ako dlho stál a pozeral na jej nehybnú postavu, nevedel. Či to boly chvíľky alebo hodiny, ktoré vytvorily jeho rozhodnutie, nemohol povedať. Len to vedel napokon, že keď kľakol k nej a jemne sa dotkol jej vlasov, aby ju prebral, slepo sledoval v ňom zápasiaci popud, taký mocný, že sa neodvážil protivíť sa mu.

»Annita«, spýtal sa s citom, »mal som pravdu? Stojíš?«

Zdvihla k nemu najbledšiu tvár, najnešťastnejšie oči, ktoré kedy videl. Rozochvenie v nej zdalo sa byť už vyčerpané, ale srdce mu silne zabúchalo, keď

znova videl jej tvár ožiarenú potlačeným utrpením zúfalstva, no jednako ožiarenú zasa v krásu, ktorá mu odobrala dych. Bolo to viac, ako čaro Sirény, ktoré v minulosti požadoval od ženských. Bolo to čaro nežnej ženskosti, dozretej v žití i trpení, možno aj v hrešení a kajaní sa, no vždy vyvinujúcej sa v niečo jemnejšie, vznešenejšie, mocnejšie a života viac ovládajúce — ako pohanina, ktorá na jar vyháňa čisté, slabunké kvieťa, aby ním kolísaly vetry celého sveta, kým na spodku je svieže, časom sfarbené listie z lanského leta. Zmenila sa a teraz vedel, že sa i on zmenil. Obaja boli skropení slzami krvi, ale ona pod tým zimným dažďom zakvitla nežným kvietím.

A čo bolo s ním?

Predstavila sa mu iná tvár — sladká, čarovná tvár, ktorá takou radostnou nádherou vládla nad jeho mladými rokmi a tak často sa mu zjavovala a trápila ho na vojne — i bol v hroznom pomykove, cítil veľké vnútorné zdesenie a zúfalstvo. Čo ako sa usiloval, svetlo tej milej, dlho milovanej tvári bolo len ako blikot nepatrných sviečok pestrej tržnej búdy popri jagajúcich sa silnejších svetlách — popri tej akoby oltárnej žiare, popri tom bielom utrpení, zúfalej tvári, ku ktorej sa bol obrátil, ako sa nazdával, len z lútości a veľkodušného súcitu. Bol tento nový pocit úcty púčkom jeho nového výkvetu?

Stál bez slova. Ona odtisla pamiatky od seba, nepozrúc viac ani na ne, ani na neho.

»Ó, prečo si ma o tom poučil? Nebol môj trest už

dosť ťažký? Možno by som sa nebola nikdy dozvedela!»

»Bola by si sa to dozvedela včšašie alebo neskoršie; a nie je lepšie mať povedomie, že celý ten rok si sa nepretvárala? Keď to vieš, necítiš menej hanby?»

»Áno«, odpovedala. Vstala, odmietajúc jeho pomoc. »Áno, tak je to menej ošklivé a zaiste nebudem trpieť oveľa viac.«

Zasa zamĺkla a zasa jej tichý hlas, hlboký od namáhania hovoriť, bolestne sladký a plný citu, pohol jeho srdce do zmätku.

»Chcem, aby si vedel, že som ich nosila na — na srdci až vtedy, keď som pocítila ozajstnú lásku k nim. Myslela som, že to preto, lebo hovorili sme jednotaj o tebe a domnievala som sa, že je to akési nejasné zbožňovanie hrdinu. Ale prečo ti to vysvetľovať, keď sama tomu nerozumiem! Viem iba tolko, že nikdy, nikdy, ani len na chvíľočku, som ich ne-nosila v tom domnení, že žiješ, ani neprechovávala som nijaký taký cit k tebe, ako k žijúcemu človekovi, kým — ó, prosím ťa, uver mi aspoň tolko!«

Zdvihla ruku, ktorá jej bola klesla k stolu a bez tej opory stála neiste.

»Teraz hovoriť viac nemôžem. Prosím ťa, odprevaď ma do mojej izby, aby ma nikto nevidel, a potom — pôjdem domov. Chcem sa niekam ukryť. Keď budem trošku silnejšia, napíšem pani Duainovej. Už nikdy viac nebudem s tvojou matkou.»

Ústa sa jej zachvely pri ostatných slovách.

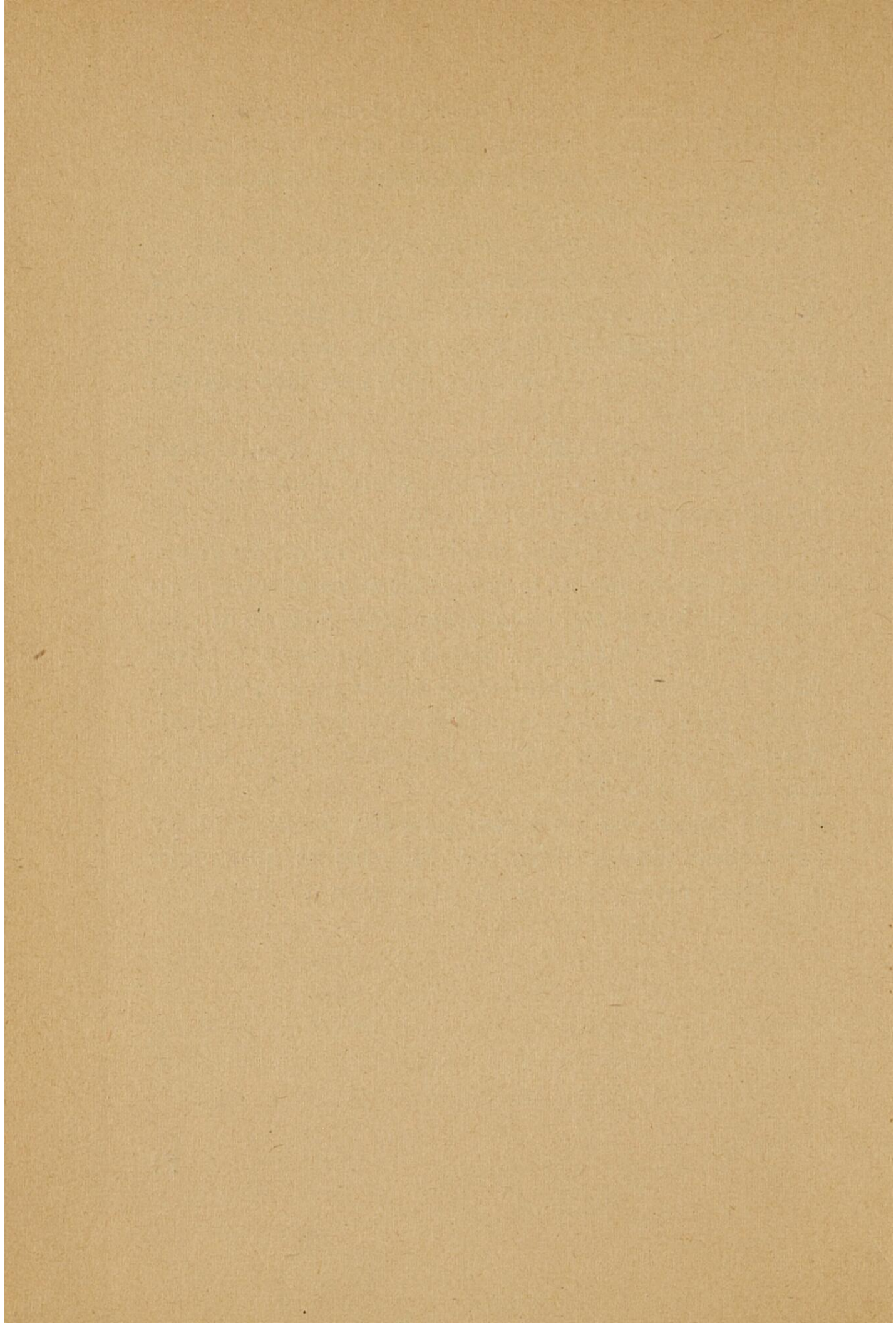
»Budeš s ňou často«, povedal Duain vážne. Pokračoval pomaly, ako by hľadal slová alebo čakal, aby ten istý spofahlivý, pomaly sa pohybujúci popud mu našepkával:

»Annita, toto sa takto nemôže skončiť. Nevidíš, že že je to nemožné? Môžem ťa ja po tomto zabudnúť? Môžeš ma ty zabudnúť? Keď som predtým hovoril, bolo to v rozčulení. Viem, že myslel som to len čiastočne. Ale teraz — ak ma miluješ — lebo ma miluješ —«

»Prestaň!« vykrikla, dvíhajúc ruky a odťahujúc sa. »Neznesiem to! Nechcem tvoje sľutovanie — bolelo ono predtým a teraz —«

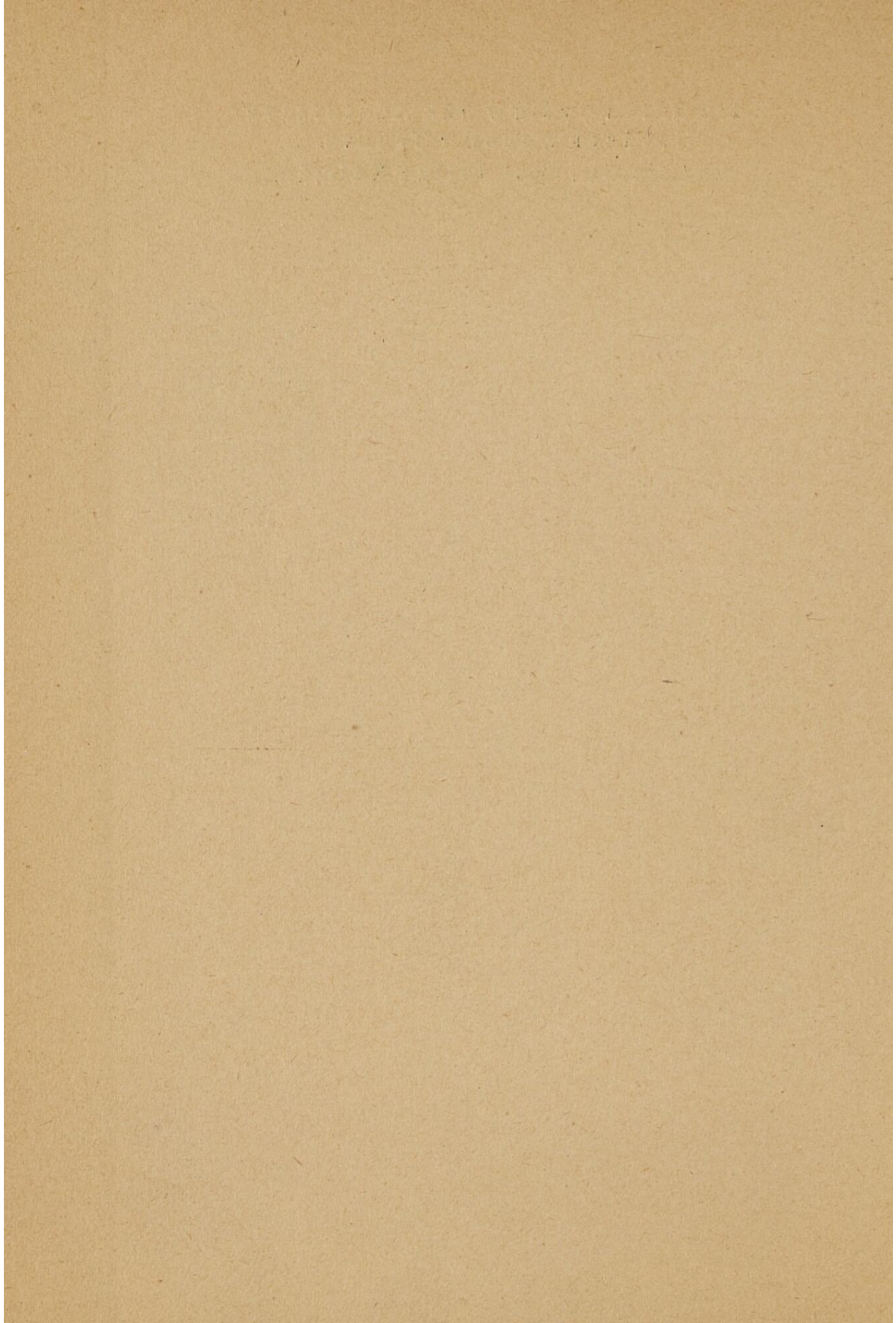
Stála celá sa chvejúc pred ním a on rýchlym pohybom vzal ju pevne, temer násilím, do náručia. Pritiahol jej hlavu na svoje prsia, kde pozeral do jej tvári. V nej, v hlbokých, zadivených očiach, v chvejúcej sa otázke jej vnímavých úst, v nádhernom zapýrení jej pochybovania, našiel kľúč k svojmu vlastnému konaniu, svoj vlastný bezpečný popud, len teraz mu vysvetliteľný.

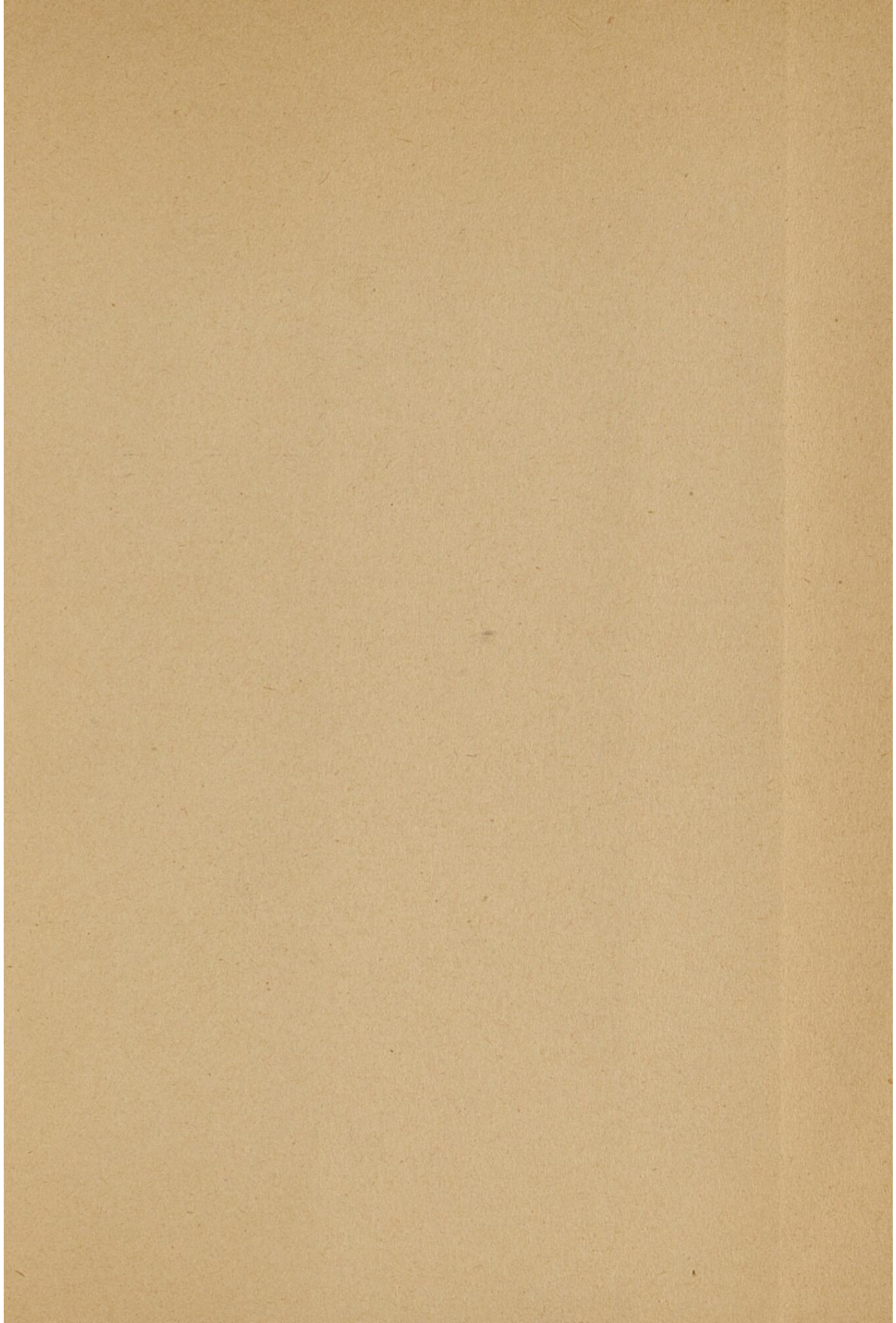
»Ale teraz —« opakoval pomaly, temer ako by premýšľal nahlas. »Nie, nie, toto nie je sľutovanie — vôbec nijaké sľutovanie. Je to úcta — láska.«

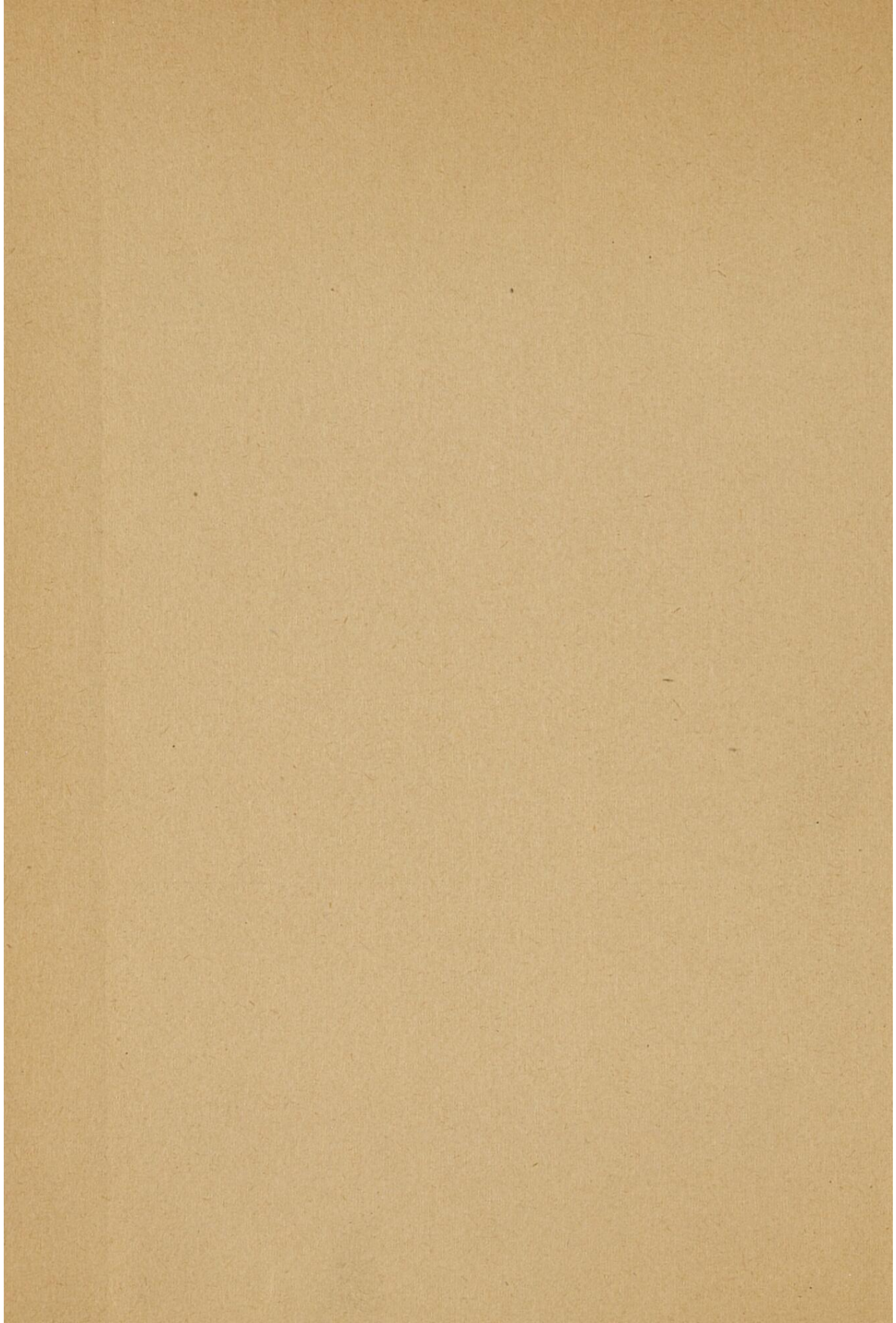

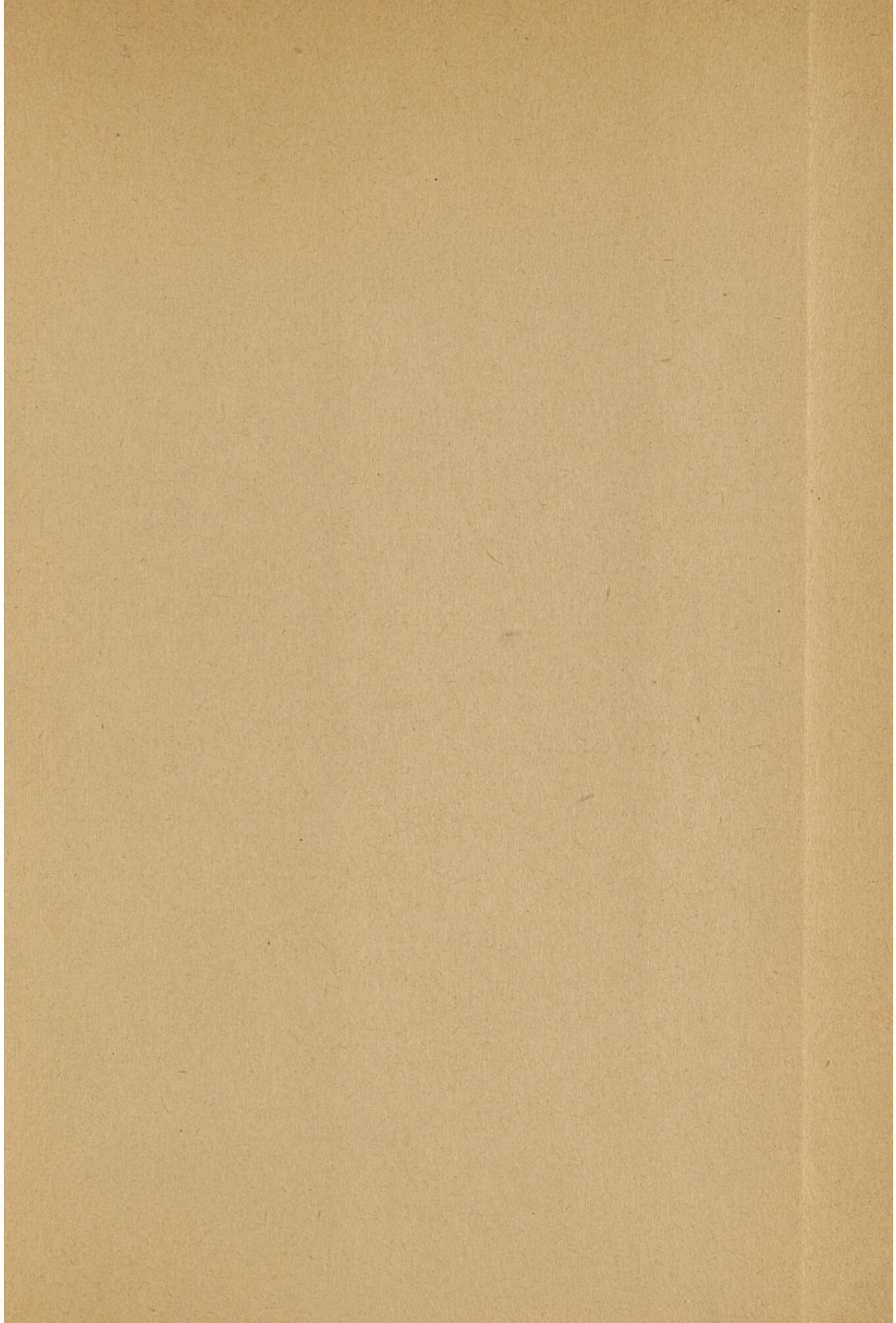
Táto kniha vyšla v nakladateľstve
Urbánek a spol. v Trnave.
Obálku navrhol Julius Kálmán.

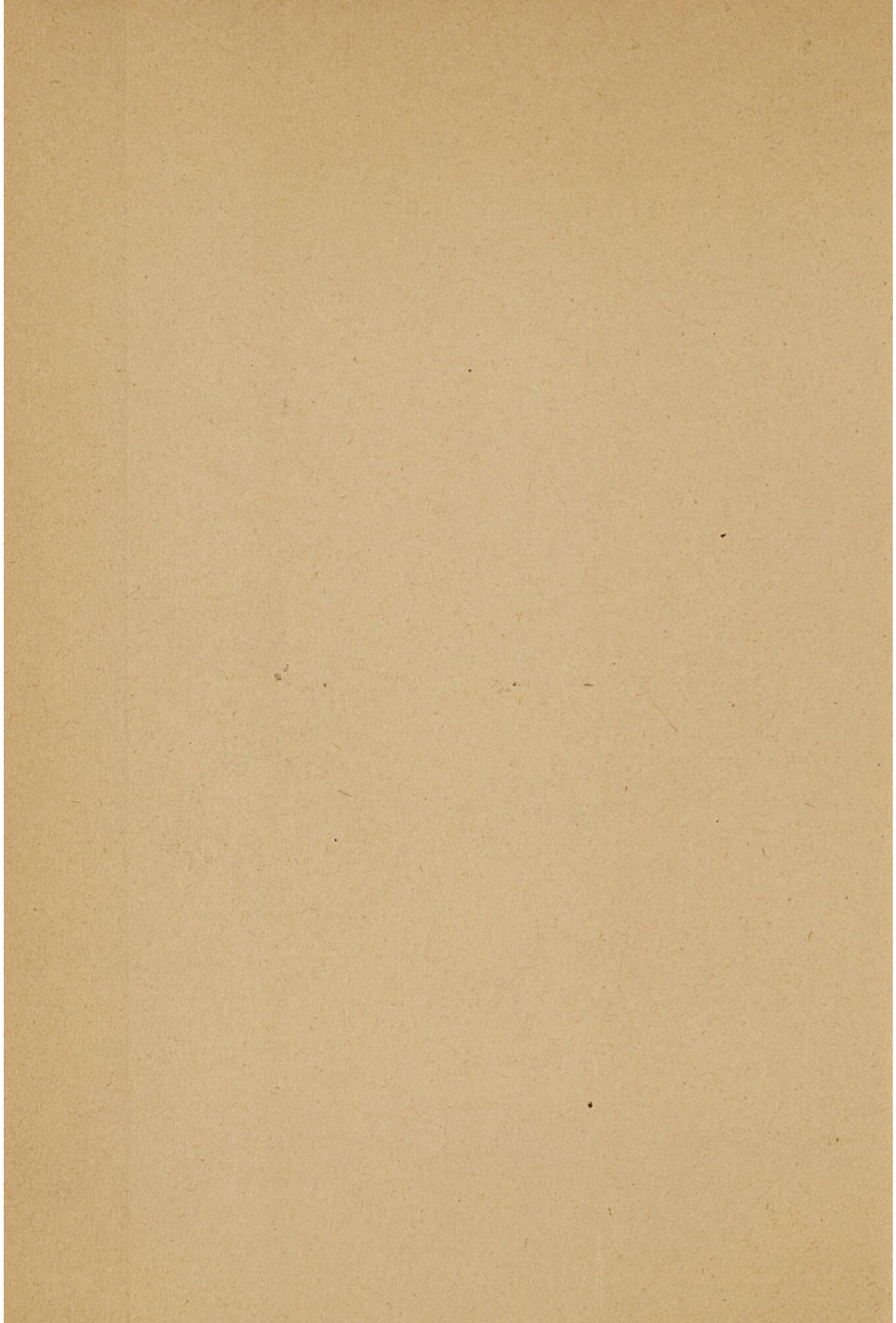

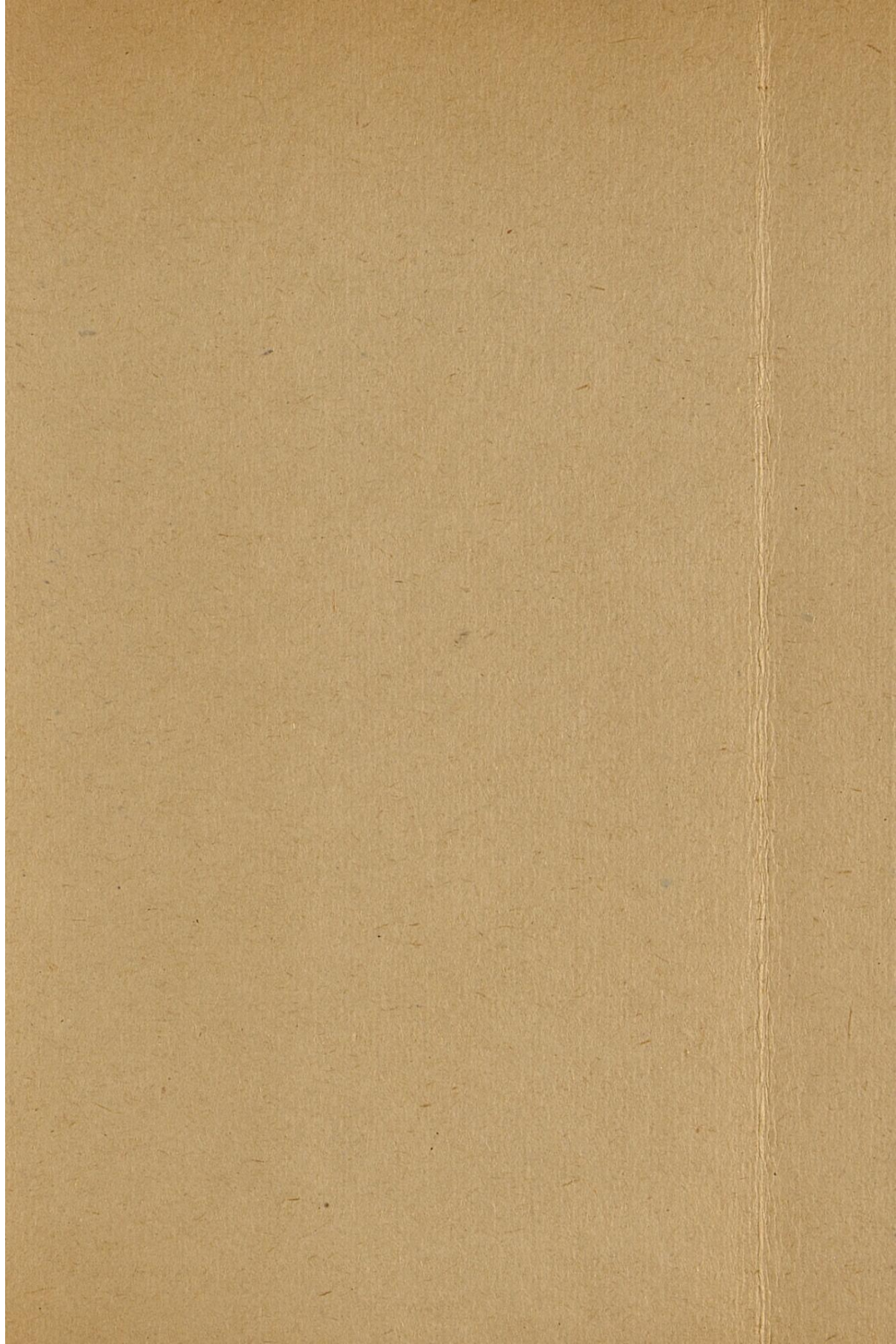

V edícii Prameň

vyšly doteraz tieto sväzky :

1. A. ŽARNOV

HLAS KRVI.

Broš. Kč 18.—,
viaz. Kč 30.—.

2. MILO URBAN

S TICHÉHO FRONTU.

Broš. Kč 15.—,
viaz. Kč 27.—.

3. J. E. BOR

NÁVRAT K MINULOSTI

Broš. Kč 20.—,
viaz. Kč 32.—.

4. VALENTÍN BENIAK

KRAL'OVSKÁ REŤAZ.

Broš. Kč 12.—,
viaz. Kč 24.—.

5. JÁN E. BOR

POEZIA POVOJNOVÉHO
SLOVENSKA.

Broš. Kč 25.—,
viaz. Kč 37.—.

6. T. J. GAŠPAR

TRVALÉ SVETLÁ.

Broš. Kč 25.—,
viaz. Kč 37.—.

7. RUDOLF DILONG

HELENA NOSÍ L'ALIU.

Broš. Kč 10.—,
viaz. Kč 22.—.

8. LOUIS BERTRAND

KRV MUČENÍKOV

Broš. Kč 30.—,
viaz. Kč 42.—.

Urbánek a spol.
v Trnave

5

Broš. Kč 10.—

Viaz Kč. 20.—